

EURİPİDES

ANDROMAKHE

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

YUNANCA ASLINDAN ÇEVİREN: ARI ÇOKONA

TÜRKİYE \$ BANKASI

Kültür Yayınları

III.
BASIM

HASAN
ÂLİ
YÜCEL
KLASİKLER
DİZİSİ

CCCLVII

EURİPİDES

ANDROMAKHE

ANDROMAKHE

ANDROMAKHE

Genel Yayın: 4463

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüsüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüphanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüphanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamayacaktır.

23 Haziran 1941

Maarif Vekili

Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLÎ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

**EURİPİDES
ANDROMAKHE**

**ÖZGÜN ADI
ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ**

**ÇEVİREN
ARİ ÇOKONA**

**© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2018
Sertifika No: 40077**

**EDİTÖR
ALİ ALKAN İNAL**

**GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM**

**DÜZELTİ
NEBİYE ÇAVUŞ**

**GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI**

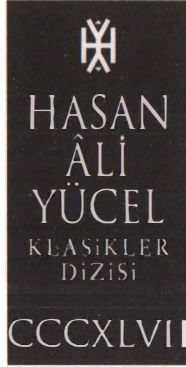
**I. BASIM, NİSAN 2019, İSTANBUL
III. BASIM, NİSAN 2021, İSTANBUL**

ISBN 978-605-295-787-5 (KARTON KAPAKLI)

**BASKI
DÖRTEL MATBAACILIK SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ
ZAFER MAH. 147. SOK. 9-13A
ESENİYURT İSTANBUL
Tel: (0212) 565 11 66
Sertifika No: 40970**

**Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında
gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla
çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.**

**TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskulttur.com.tr**

EURİPİDES

ANDROMAKHE

YUNANCA ASLINDAN ÇEVİREN:
ARİ ÇOKONA

TÜRKİYE BANKASI
Kültür Yayınları

Sunuş

Euripides'in Hayatı

Euripides MÖ 480'de Perslerle Yunanlılar arasındaki Salamis deniz savaşının yapıldığı gün Salamis Adası'nda doğdu. Aynı gün o tarihte kariyerinin zirvesinde olan Aiskhylos savaşta ağır yaralanmış, on altı yaşındaki Sophokles de savaş sonrasında yapılan kutlamalarda gençler korusunu yönetmiş, paian marşını okumuştur. Plutarkhos'un *Ethika*'da (*Moralia*) aktardığı bu bilgi kurgusal olmakla birlikte üç büyük tragedya ozanını önemli bir tarihî olay etrafında birleştirir.

Euripides'in babası Mnesarkhos ya da Mnesarkhides bir küçük satıcıydı, annesi Kleito da pazarda sebze satardı. Ancak bu bilgiler ozanın düşüncelerinden ve tiyatro sanatına getirdiği yeniliklerden rahatsız olarak soyunu önemsiz göstermek isteyen Aristophanes ve çağdaşı diğer komedya yazarları tarafından uydurulmuş olabilir. MÖ III. yüzyıl tarihçisi Philokhoros babasının toprak sahibi olduğunu, annesinin de soylu bir aileden geldiğini iddia eder. İyi bir eğitim almış olması da ailesinin ona bu imkânı sağlayabilecek derecede zengin olmasıyla açıklanabilir.

Genliğinde güreş ve boks karışımı bir dövüş sporu olan "pangration" ve güreşle ilgilendi, Panathenaia yarışmalarında bu branşlarda birinci oldu. Ancak erken yaşlarda

spordan uzaklaştı ve resim sanatına gönül verdi. Tragedya yazarı olarak ünlendikten sonra bile Megara'da resimlerinden övgüyle bahsedildiği söylenir. Daha sonra Prodikos'tan hitabet, Anaksagoras'tan felsefe dersleri aldı, Protagoras ve Sokrates'le yakın dostluklar geliştirdi. Okumaya çok meraklıydı ve döneminin en zengin kitaplıklarından birine sahipti. Salamis'te iki girişi olan bir mağaraya sığınmaktan hoşlanır, deniz manzarasının karşısında kitap okur, eserlerini yazardı. Genel kültürü bunca geniş olan Euripides çağdaşları tarafından "sahnelerin filozofu" olarak tanındı. Tiyatroya pek ilgi duymayan Sokrates'in arkadaşının eserleri sahnelendiğinde onları mutlaka izlediği söylenir.

Melito ve Khoirini adlı iki kadınla iki başarısız evlilik yaptı. Antik yazarlar eserlerinde kadınları kötü göstermesini başarısız evlilikleriyle açıklamaya çalışırlar. İlk eşinden Mnesarkhides (tüccar), Mnesilokhos (aktör) ve Euripides (tragedya yazarı) adlı üç oğlu oldu. En küçükleri ve adaşı Euripides babasının erken ölümüyle sahnelenemeyen *Bakkhalar* ve *İphigenia Aulis'te* tragedyalarını sahneledi.

Komedi yazarlarının sert eleştirilerinden ve çağdaşlarının değerini anlayamamasından rahatsız olarak hayatının sonlarına doğru, MÖ 408'de Atina'yı terk etti. Önce Thesalia'nın Magnesia şehrinde kaldı. Orada ona vergi muafiyeti tanındı, büyük sevgi ve saygı gösterildi. Daha sonra Makedonya kralı Arkhelaos'un davetini kabul ederek Pella'ya gitti. Sanatların koruyucusu Arkhelaos, krallığının başkentinde tragedya yazarı Agathon, besteci Timotheos, ressam Zeukses gibi sanatçıları toplamıştı. Euripides burada *Arkhelaos*, *Temenides* ve *Bakkhalar* tragedyalarını yazdı. Tarihçiler ilk kez Pella'da sahnelenen bu tragedyaları Makedonya Krallığı'nda halkın Yunanca konuştuğunun kanıtı olarak gösterir.

Euripides MÖ 406'da Amphipolis'te öldü ve Arethusa'da görkemli bir anıt mezara defnedildi. Bir söylentiye göre şehir dışında gezintiye çıkan şairi ava çıkmış olan kralın av

köpekleri parçalamıştı. Kaynaklar meslektaşını anmak üzere Sophokles'in o yılki tiyatro temsillerine matem elbisesiyle çıktığını ve korosunu sahneye çelenk taktırmadan çıkardığını aktarır. Atinalılar daha sonra Dionysos Tiyatrosu'nda ozanın bronz heykelini diktiler. Heykel ozanı asık suratlı, üzgün ve düşünceli gösteriyordu.

Eserleri

Euripides 81'inin adı bilinen toplam 92 eser yazdı. Biri satyrikon drama olmak üzere bunlardan 19'u günümüze kadar geldi. MÖ 455'te *Peliades* ile ilk kez katıldığı Büyük Dionysia drama yarışmasında üçüncü oldu. İlk birinciliğini otuz dokuz yaşında, bugün adı bilinmeyen bir eserle MÖ 451'de kazandı. Yarışmalara bunca katılmasına karşın, biri MÖ 405'te ölümünden sonra olmak üzere sadece beş birincilik kazandı. Ancak yeniliklere açık olduğu için gençler tarafından çok seviliyordu. Yazıldıkları tarihlerde çağdaşlarının beğenisine pek hitap etmeyen eserlerinin değeri zamanla anlaşıldı. Aiskhylos'un ve Sophokles'in yedişer eseri günümüze kadar eksiksiz gelirken, Euripides'in iki büyük rakibinin toplamından daha fazla eseri bu şansa sahip oldu.

Klasik dönemin eleştirmenleri üç büyük ozanın eserlerini değerlendirirken, Aiskhylos'un Pers savaşları döneminin cesur savaşçı ve dindar insanını, Sophokles'in de Perikles yönetimindeki Altın Çağ'ın her alanda aşırılıklardan kaçınan dengeli ve uyumlu Atinalısını anlattığında birleşirler. Euripides sofistlerin öğretisiyle yaygınlaşan kuşkucu ve bütün değerleri sorgulayan çağının bireyini anlatır. İlk iki ozanın oyunlarının kurgusu kahramanların ilahi irade ve kader gibi dış güçlerle çatışmalarına dayanır. Euripides'te ise trajik kurgu insanın iç dünyasında şekillenir. Çatışma

bilinçle bilinç dışı, arzularla görev arasındadır.

Üç ozanın mitolojik geleneğe yaklaşımları da farklıdır. Aiskhylos tanrılara atıfta bulunan mitleri “kutsal gelenekler” olarak görür, onlarda ilahi bir derinlik olduğuna inanır. Sophokles yüzeysel sembollere bağnazca bağlılığa ve atalarının kültürel mirasına saygısızlığa kapılmadan mitlere dengeli yaklaşır, onlardan yararlı dersler çıkarır. Anaksagoras’ın öğrencisi ve Sokrates’in arkadaşı Euripides diğerlerinden farklı olarak geleneği sorgular. Tanrıları kaba ve adalet duygusundan yoksun gösteren mitleri kabullenmekte zorlanır. Tanrıların kötü şeyler yapmadığını, iyiliği amaçlayan manevi güçler olduğunu söyler.

Euripides yazmaya başladığında tragedya Aiskhylos ve Sophokles’in katkılarıyla gelişimini tamamlamıştı. Ancak büyük ozanların sonuncusu özellikle son eserlerinde yoğun biçimde kullandığı bazı yenilikler getirdi. Konularını esinlendiği geleneksel mitosları özgürce değiştirdiği ve kahramanlarının karakterlerini çok karmaşık çizdiği için izleyicileri seyredecekleri oyuna hazırlayan uzun ve ayrıntılı önsözler geliştirdi. Monolog şeklinde verilen önsözler *Ion*, *Bakkhalar* ve *Hippolytos*’ta olduğu gibi bir tanrı tarafından okunduğunda bazen tragedyanın gelişimi ve sonu hakkında ipuçları da veriyordu.

Karmaşık olay örgüsü ve kahramanlar arasındaki sert çatışmalar oyunu çıkmaza sürüklediğinde bunu çözmek için “deus ex machina” kullanımını getirdi. Mekanik bir aygıt yardımıyla sahneye yukarıdan bir tanrı karakterinin indirilmesi anlamına gelen bu yenilik beklenmedik çözümler üretebiliyordu ve kısa sürede diğer ozanlar tarafından da benimsendi. Ancak bazı çağdaşları ve özellikle komedi yazarları “mekanik tanrı” kullanmasını Euripides’in kurgulama yetersizliğine verdiler.

Euripides’in koro bölümleri diğer ozanlarda olduğu gibi tragedyanın konusuyla sıkı sıkıya bağlı değildir. Tragedyadan bağımsız birer şiir olarak da okunabilirler. Plutarkhos’a

göre Sicilya’da tutsak düşen Atinalı askerler onun şiirlerini okuyarak katı Syrakusalıları yumuşatıp su ve yemek vermelerini sağlamıştı.¹ Oyunlarında kurgu ön plandayken koronun işlevi *Troyalı Kadınlar* ve *Bakhhalar* gibi önemli yer kapladığı bazı eserleri dışında yüzeyseldir. Etik ve felsefi mesajlar vermekten hoşlanır. Kahramanlarının ruhsal durumlarını, endişelerini ve tutkularını sergiler. Tragedyalarında birey ilk kez toplumun önüne geçer.

Euripides hayatının hiçbir döneminde aktif siyaset yapmadığı hâlde oyunlarında siyasi düşüncelerini sergilemekten hoşlanır. Döneminin sorunlarına vatandaş mantığıyla değil, daha çok felsefeci mantığıyla yaklaşır. Toplumunu felakete sürükleyen demagoglara olduğu kadar kibirli oligarşi mensuplarına da karşıdır. Siyasi hayatta sağduyunun ve düzenin hayranıdır. Kentleri orta sınıfların ve özellikle kendi elleriyle toprağı işleyenlerin ayakta tuttuğuna inanır.

Aristoteles *Poetika*’da Euripides’i ozanların en trajiği olarak nitelemesine karşın yapıtlarını pek başarılı bulmaz. Sophokles’in tragedya karakterleri hakkındaki bir değerlendirmesini aktararak ozanı şöyle eleştirir: “Sophokles karakterleri olmaları gerektiği gibi gösterirken, Euripides onları oldukları gibi gösterir.” Euripides belki de bu yüzden, çağdaş tiyatroya en yakın eserler veren klasik ozan ya da modern ozanların ilki olarak nitelenmektedir.

Euripides’in günümüze kadar gelen eserleri alfabetik sırayla şunlardır:

Alkestis (Günümüze ulaşan en eski tarihli oyunu.)

Andromakhe

Bakhhalar (Ölümünden sonra oğlu Euripides tarafından sahnelenip birincilik ödülü aldı.)

Elektra

Fenikeli Kadınlar

1 Plutarkhos, *Paralel Hayatlar*, *Nikias*, 29.

Hekabe

Helene

Herakles

Heraklesoğulları

Hippolytos (Birincilik ödülü)

İon

İphigenia Aulis'te (Ölümünden sonra oğlu Euripides tarafından sahnelenip birincilik ödülü aldı.)

İphigenia Tauris'te

Kyklops (Antikiteden günümüze kadar eksiksiz gelen tek satyrikon dramadır.)

Medea

Orestes

Rhesos (Euripides'in eseri olmadığı konusunda kuşku vardır.)

Troyalı Kadınlar

Yakarıcılar

Andromakhe

Andromakhe tragedyası Peloponnesos Savaşı'nın başlarında, büyük bir ihtimalle MÖ 427-425 yılları arasında yazıldı. Bazı tanıklıklara göre Atina'da değil, Argos ya da Mollossos ülkesinde sahnelendi ve birlikte sahnelendiği tragedyaya üçlemesinin diğer eserleri bilinmiyor. Kallimakhos eserin Demokrates adına kaydedildiğini aktarır.² Konusu iki farklı efsaneden, Neoptolemos ile Hermione miti ve Andromakhe mitinden esinlenmiştir.

Homeros Troya Savaşı'ndan sonra Akhilleus'un oğlu Neoptolemos'un Menelaos'un kızı Hermione ile evlendiğini söyler.³ Menelaos zafere ulaşılması durumunda kızını

---

² Kallimakhos, *Fragm.* 100d, 26.

³ Homeros, *Odysseia*, iv 3.

genç savaşıyla evlendirmeye söz vermişti. Ancak aynı sözü daha önce yeğeni Orestes'e de vermişti. Başka kaynaklara göre Neoptolemos Delphoi Tapınağı'nda öldürülür ve en olası katil adayı olarak Delphoi rahibi Makhaireas'ın adı öne çıkar. Pausanias kahramanın mezarının Apollon Tapınağı yakınlarında olduğunu söyler.

Homeros Troya'nın fethinden sonra Hektor'un eşi Andromakhe'ye neler olduğunu anlatmaz. Konularını Troya efsanesinden alan daha geç tarihli *İliou Persis* ve *Küçük İlyada* destanları Odysseus ya da Neoptolemos'un Hektor'un oğlu Astyanaks'ı öldürdüğünü aktarırlar. Genç kadın savaş ganimeti olarak Neoptolemos ya da Pyrrhos'a verilir. Efendisinin ölümünden sonra da Priamos'un kâhin oğlu Helenos'la evlenir ve soyundan gelenler Epeiros'ta hüküm sürer.

MÖ V. yüzyılda Sophokles ve Aiskhylos'un yeğeni Philokles konuları Hermione efsanesinden esinlenen iki tragedya yazdılar. Philokles'in eserinin adı ve sahnelendiği tarih hakkında bilgi yoktur. Sophokles'in Hermione'sinden de günümüze sadece birkaç dize kaldı. Euripides iki miti özgürce birleştirerek bazı yeni ayrıntılar ekledi.

Andromakhe tragedyası klasik dönemde kurgusunun zayıflığı yüzünden eleştiriliyordu. Ancak aynı zamanda Hermione'nin kıskançlığı ile Andromakhe'nin anne şefkati çok başarılı bir şekilde ifade ettiğine de inanılıyordu. Eserde Sparta ile özdeşleştirilen Menelaos ile Hermione'nin acımasızlığı ve etik olmayan davranışları yerilir. Atina kentinin ahlak anlayışını temsil eden Andromakhe'nin davranışları ise yüceltilir. Savaş yüzünden her şeyini yitiren Andromakhe'nin hikâyesi Euripides'in birçok eserinde dile getirdiği savaş karşıtlığını da gözler önüne serer.

Çeviride oyunun eski Yunanca aslı (David Covacs, Loeb Classical Library, 1995) kullanıldı. Yapılan çeviri çağdaş Yunanca (Tassos Roussos, Kaktos Yayınları, 1993 – Theo-

doros Mavropoulos, Zitros Yayınları, 2006 – George B. Tsokopoulos, Feksis Yayınları, 1910) ve İngilizce (Edward P. Coleridge, 1891) çevirileriyle karşılaştırıldı. www.perseus.tufts.edu sitesinde editörlüğü yine David Covacs tarafından yapılan İngilizce ve Yunanca metinlerden de yararlanıldı.

Ari Çokona
İstanbul, 2019

ANDROMAKHE

Kişiler

ANDROMAKHE	Hektor'un dul eşi ve Neoptolemos'un Troyalı kölesi
HİZMETÇİ	Andromakhe'nin hizmetçisi
KORO	Pthialı kadınlar
HERMİONE	Menelaos'un kızı ve Neoptolemos'un eşi
MENELAOS	Sparta kralı
MOLOSSOS	Andromakhe ile Neoptolemos'un oğlu
PELEUS	Akhilleus'un babası ve Neoptolemos'un dedesi
DADI	Hermione'nin dadısı
ORESTES	Agamemnon'un oğlu
HABERCİ	Neoptolemos'un hizmetkârı
THETİS	Deniz tanrıçası ve Akhilleus'un annesi

Prologos (1 – 116)

(Tesalya’da Phtia ile Pharsalia arasında bulunan Thetis Tapınağı’nın önü. Arka planda Neoptolemos’un sarayı görünüyor. Yakarıcı elbiseleri giyen Andromakhe tanrıçanın heykelinin önünde diz çökmüştür.)

ANDROMAKHE¹

Bir zamanlar altın yüklü çeyizimle
Asya toprağının süsü Thebe² şehrinden
Hektor’a eş olup ona çocuklar doğurmak üzere³
Kral Priamos’un sarayına gelin geldim.
O zamanlar herkesin imrendiği Andromakhe’ydim, 5
oysa şimdiki hâlimle bu dünyada benim kadar
mutsuz bir kadın ne doğdu, ne de doğacak.
Hellenler Troya ülkesini ele geçirdiğinde
Akhilleus’un kocam Hektor’u öldürdüğünü ve ondan
doğurduğum oğlum Astyanaks’ın yüksek kale 10
surlarından atıldığını⁴ kendi gözlerimle gördüm.
Özgür bir soydan gelen anne babadan doğan ben,
Hellas’a bir köle gibi getirildim ve Troya Savaşı’nda
kazanılmış ganimetlerden payına düşen seçkin
bir armağan gibi adalı⁵ Neoptolemos’a verildim. 15
Şimdi Phtia⁶ ile Pharsalia kentinin sınırındaki
topraklarda yaşıyorum. Deniz tanrıçası Thetis
insanlardan kaçarak kocası Peleus ile buraya

yerleşmişti ve Tesalyalılar tanrıçanın evliliğini
20 anmak üzere buraya Thetideion⁷ adını verdiler.
Yaşlı dedesi hayattayken tahta geçmek
istemeyen Akhilleus'un oğlu⁸ Peleus'un
Pharsalia kralı olmasına izin verdi.
Ben de burada yaşıyorum ve bu sarayda
25 efendim Neoptolemos'tan bir oğul doğurdum.⁹
İlk başlarda büyük acılar çekerken, çocuğum
hayatta kalırsa kaderimin değişeceğine
ve sıkıntılarımı teselli bulacağıma ilişkin
umutlar besliyordum. Ama efendim kölesinin
30 yatağını terk edip Spartalı Hermione ile
evlenince karısı bana eziyet etmeye başladı.
Gizlice büyülü merhemler kullanarak çocuk
doğurmasını engellediğimi, kocasını ondan
soğuttuğumu ve evdeki yerini alarak onu zorla
35 gelinlik yatağından kovmaya çalıştığımı söylüyor.
Ama ben bu yatağa kendi isteğimle yatmadığım gibi
şimdi tamamen uzağındayım. Efendimle isteğim
dışında zorla yattığımı en iyi büyük Zeus bilir.
Ama kadın söylediklerime inanmıyor ve beni
40 öldürmek istiyor. Kızını desteklemek üzere
Sparta'dan bu amaçla gelen Menelaos da
ona yardım ediyor. Korkuya kapılarak
ölümünden korur umuduyla sarayın yakınındaki
kutsal Thetis Tapınağı'na sığındım, çünkü Peleus
45 ve onun soyundan gelenler Nereus'un kızının
evliliğini hatırlattığı için tapınağa saygı duyarlar.
Biricik oğlumu da öldürmesinler diye gizlice
başka bir eve gönderdim, çünkü babası burada
olmadığından ne ona ne de bana yardımcı olabilir.
50 Neoptolemos bir zamanlar Phoibos'a
babasının ölümünün hesabını sorma¹⁰
densizliği ettiğinden, Apollon Loksias'tan

özür dilemek üzere Delphoi Tapınağı'na gitti.
Eski hataları için özür dileyerek bundan böyle
tanrının kendisine anlayışlı davranmasını bekliyor.

55

(*Andromakhe'nin hizmetçisi sahneye girer.*)

HİZMETÇİ

Hanımum! Troya ülkesinde, senin sarayında
yaşadığımız yıllarda böyle seslendiğim için
sana hanımum demekten hiç vazgeçmeyeceğim.
Orada sana ve sağlığında kocana sadıktım, şimdi de
efendilerden birinin kulağına gider korkusuyla,
üzülerek sana kötü haberler getiriyorum.
Kendini kollamalısın, çünkü Menelaos ile kızı
senin hakkında kötü şeyler düşünüyorlar.

60

ANDROMAKHE

Sevgili yoldaşım! Bir zamanlar kraliçe olup
şimdi özgürlüğünü yitiren ben de senin gibi
köleyim. Ne yapıyorlar? Ben sersefili
öldürmek amacıyla ne tuzaklar tasarlıyorlar?

65

HİZMETÇİ

Zavallı kadın! Gizlice evinden uzağa
gönderdiğin oğlunu öldürmek istiyorlar.

ANDROMAKHE

Eyvah! Evladımı uzaklara gönderdiğimi kimden
duydular? Ah kadersiz başım, mahvoldum şimdi!

70

HİZMETÇİ

Bilmiyorum! Aralarında konuşurlarken duydum.
Menelaos da saraydan oğlunu aramaya çıktı.

ANDROMAKHE

Ben mahvoldum! İki akbaba gibi saldırarak
seni yakalayıp canına kıyacaklar oğlum
ve baban daha Delphoi'den geri dönmedi.

75

HİZMETÇİ

O burada olsaydı böyle zorluklar yaşamazdın
sanırım. Ama şimdi yanında hiçbir dostun yok!

ANDROMAKHE

Peleus'un geleceğine ilişkin bir haber de mi yok?

HİZMETÇİ

80 O buraya gelse bile sana yardım edemeyecek kadar yaşlı!

ANDROMAKHE

Ama ona bir değil birçok kez haber gönderdim.

HİZMETÇİ

Haberciler seni umursuyor mu sanıyorsun?

ANDROMAKHE

Ne bileyim? Hatırım için bu sefer onu sen çağırır mısın?

HİZMETÇİ

Saraydan bu kadar zaman uzak kalışımı nasıl açıklarım?

ANDROMAKHE

85 Kadınsın sen, yüz tane bahane bulursun.¹¹

HİZMETÇİ

Bu çok tehlikeli! Hermione her tarafı gözetliyor.

ANDROMAKHE

Gördün mü? Zor anlarında sevdiklerini inkâr ediyorsun.

HİZMETÇİ

Hayır! Bunun için beni suçlayamayacaksın!

Başıma kötü şeyler gelecek de olsa gidiyorum.

90 Köle kadınların hayatı o kadar değerli değil.

(*Hizmetçi kadın sahneden çıkar.*)

ANDROMAKHE

Git öyleyse! Ben de gökyüzünü,

içine gömülmüş olduğum feryat,

ağıt ve gözyaşlarıyla dolduracağım.

Çünkü çektiğimiz sıkıntıları dile getirip

95 anlatmaktan hoşlanmak biz kadınların

doğasında vardır. Üstelik ben gözyaşı dökecek

bir değil birçok felaket yaşadım. Baba ocağı kentim,

yitirdiğim Hektor ve hak etmediğim hâlde

beni köleliğe mahkûm eden kötü kaderim!

100 Son gününü yaşamasını beklemeden

ve Hades'e nasıl ineceğini görmeden
bir insana mutlu demek doğru değildir.¹²
Paris Helene ile gerdeğe girerken, surları yüksek
İlion'a bir gelin değil büyük bir felaket getirdi.
Bin hızlı gemiye¹³ binmiş Hellen savaşçıları 105
kenti onun yüzünden kargı ve alevle talan ettiler.
Deniz tanrıçası Thetis'in oğlu, ben bahtsızın eşi Hektor'u
savaş arabasının arkasına bağlayarak surların etrafında
yerlerde sürükledi. Beni de korkunç bir köleliğe mahkûm
etmek üzere odamdan alarak kumsala götürdüler. Kentimi, 110
evimi ve yerlerde sürüklenen kocamı geride bırakırken
yanaklarımdan seller gibi gözyaşı akıttım. Kara bahtım,
ışığı Hermione'nin kölesi olarak görmeye devam etmemin
ne anlamı var? Onun korkusundan tanrıçanın heykeline
sığındım. Ona bir yakarıcı olarak sarılıyorum ve kayadan 115
fışkıran pınar gibi gözyaşlarımla eriyip tükeniyorum.¹⁴
(Sahneye koro girer.)

Parodos (117 – 146)

KORO¹⁵

Thetis'in tapınağının Strophe I
avlusunda bekleyerek
buradan hiç ayrılmayan kadın!
Phtialı olduğum hâlde 120
sen Asyalının çaresi zor dertlerine
deva bulmak için geldim, çünkü Akhilleus'un
oğlunun yatağını paylaştığınız için
sen zavallıyla Hermione'in arasında
korkunç bir düşmanlık var. 125

Kaderini düşün ve içinde bulunduğun Antistrophe I
felaketi kafanda iyice tart. Troyalı

130 bir köleyken doğma büyüme Spartalı
efendilerinle tartışıyorsun. Kurbanlar
sunulan deniz tanrıçasının tapınağını terk et.
Efendilerin kötü davranıyor diye
gözyaşı dökerek bedenini yıpratmanın
sana ne faydası var? Seninle uğraşanlar güçlü.
Hiçbir gücün yokken niye karşı koyuyorsun?

135 Nereus'un kızı tanrıçanın Strophe II
ışılıtlı tapınağını terk et.
Dostlarından hiçbirini
göremeyeceğin yaban ellerde,
yabancı bir şehirde köle olduğunun
140 farkına var. Bahtı kara mutsuz gelin!

Efendimizin sarayına sefil Antistrophe II
bir hâlde geldin Troyalı kadın.
Sana acıyoruz, ama Zeus'un
kızının kızı¹⁶ senin için
145 iyi duygular beslediğimizi
anlar korkusuyla susuyoruz.
.....¹⁷

I. Epeisodion (147 – 273)

*(Hermione başında tacı, takıları ve pahalı giysileriyle
maiyeti eşliğinde sahneye girer
ve kibirle konuşmaya başlar.)*

HERMIONE

Başımı süsleyen değerli ziynetler
ve bedenimi saran altın iplikle işlenmiş
şallarla çıkıyorum karşınıza. Bunları Akhilleus

- ya da Peleus'un sarayından almadım, 150
Lakonia'nın Sparta kentinden gelin gelirken
özgürce konuşabilmem için babam Menelaos'un
armağanı muhteşem çeyizimle birlikte getirdim.
Bu yüzden sizlere bu sözlerle sesleniyorum!
Bir köle ve kılıçla ele geçirilmiş bir kadın olan sen, 155
beni bu saraydan kovarak yerime geçmek istiyorsun.
Gizlice verdiğin büyüğü merhemler yüzünden
kocam benden nefret ediyor ve rahmim dölsüz kaldı.
Asyalı kadınların aklı böyle konularda iyi çalışır.
Ama sana engel olacağım ve Nereus'un 160
kızının kutsal evi hiçbir işine yaramayacak.
Ne tapınak, ne de sunak seni koruyacak
ve öleceksin. Tanrı ya da insan, seni kurtarmak
isteyen olsa bile, önceki gururundan vazgeçmelisin,
alçak gönüllülükle ayaklarıma kapanmalısın. 165
Altın işlemeli kaplarla Akheloos Nehri'nden serin sular
taşıyarak sarayımı temizleyip yıkamalı ve nerede
bulunduğunun bilincinde olmalısın. Burada
ne Hektor, ne Priamos, ne de altınların var.
Bir Hellen kentindesin. Zavallı kadın, cehaletin 170
öyle bir radde vardı ki kocanı öldüren adamın
oğluyla yatmaya cüret ettin ve ona çocuk doğurdun.
Barbarların soyu öyledir zaten. Baba kızıyla,
oğul annesiyle, kardeş kız kardeşiyle yatar,
yakın akrabalar birbirinin kanını akıtır 175
ve yasaları bunların hiçbirini engellemez.
Buraya öyle âdetler getirme. Bir erkeğin
iki kadının dizginlerini taşıması hiç de güzel değil.
Huzurlu bir hayat yaşamak isteyen kişi
tek bir kadının yatağıyla yetinmelidir. 180

KOROBASI

Kadınlar doğaları gereği kıskançtır ve her zaman
aşkta rakip gördükleri kadınlardan nefret ederler.

ANDROMAKHE

- Ah gençlik! Ölümlüler için gençlik kötü bir şeydir,
hele gençlikle birlikte adaletsizlik de varsa!
185 Savunmamın güçlülüğüne rağmen, kölen olmamın
rahat konuşmamı engelleyeceğinden,
ya da tartışmayı kazanırsam bundan zarar
göreğimden korkuyorum. Çünkü güçlüler
kendilerinden zayıfların sağlam delillerle
190 konuşmasını çekemezler. Ama ben kendime
ihanet edip sana teslim olmayacağım.
Söyle bakalım genç kadın, yasal evliliğini
bozmak için nasıl bir teminat bana güven verir?
Lakonia'nın kenti Frigya'nın kentine boyun mu eğdi?¹⁸
195 Kaderim kaderinden üstün ve ben özgür müyüm
sanıyorsun? Yoksa gençliğim ve körpe vücudumla,
kentimin büyüklüğü ve dostlarımla sayısıyla
böbürlenerek seni kovup evinin hanımı olmaya mı
çalışacağım? Veya senin yerine çocuk doğurup
200 köle olarak yetiştirmelerinin üzüntüsüyle mi kahrolacağım?
Çocuğun olmazsa benim çocuklarımla Phtia kralı
olmasını kim kabul eder? Hellas beni Hektor
yüzünden mi seviyor¹⁹ ya da eskiden Phrygia kraliçesi
olduğumu mu biliyor? Kocan sana ilgi göstermiyorsa
205 kabahati büyülerimde değil, ona iyi eş olamayışında ara.
Kadınların büyüğü merhemi budur. Erkekleri mutlu eden
kadınların güzelliği değil meziyetleridir. Canını sıkın
bir şey oldu mu memleketin Sparta'yı methediyor,
kocanın memleketi Skyros'u küçümsüyorsun.
210 Yoksullar arasında zenginlikle böbürleniyorsun.
Sana göre baban Menelaos kaynatan Akhilleus'tan
daha önemli. Kocan senden bu yüzden soğudu.
Kadın değersiz biriyle evlendirilmiş de olsa, kaderine
katlanmalı ve gururunu onunla yarıştırmamalıdır.
215 Erkeklerin yataklarını birden fazla kadınla paylaştığı

karlarla kaplı Trakya’da bir kralla evli olsaydın,²⁰
kocanın diğer eşlerinin tümünü öldürecek miydin?
Bu durumda bütün kadınları küçük düşürüp, onları
aşka doymayan ihtiraslılar gibi göstermez miydin?
Ne kadar ayıp! Bu hastalık bizi erkeklerden daha çok 220
etkilediği hâlde her zaman kendimize hâkim oluruz.
Sevgili Hektor! Senin hatırın için, Aphrodite
aklını başından aldığı anda hep yanında durdum
ve seni üzmemek için birçok kez gayrimeşru
çocuklarını emzirdim.²¹ Böyle yaparak erdemli 225
davranışım ile kocamı hep yanımda tuttum.
Ama sen duyduğun korku yüzünden kocanın üzerine
bir çiy tanesinin damlamasına bile izin vermiyorsun.
Dikkat et kadın, erkeklere düşkün olma konusunda
anneni geçmeye çalışma. Akli başında çocuklar 230
kötü annelerin huylarından uzak durmalıdır.

KOROBAŞI

(*Hermione’ye hitaben.*)

Hanımım, elinden geldiğince kulak ver
söylediklerine ve barış onunla.

HERMİONE

Büyüklik taslayarak bana neler anlatmak
istiyorsun? Senin olgun olup benim olmadığımı mı? 235

ANDROMAKHE

Bu söylediklerinle pek olgun görünmüyorsun!

HERMİONE

Dilerim hiçbir zaman senin gibi düşünmem kadın!

ANDROMAKHE

Böyle bir konuda konuşmak için çok gençsin.

HERMİONE

Sen ise bunları konuşmuyor, bana uyguluyorsun.

ANDROMAKHE

Aşk acısına sessizce katlanamıyor musun? 240

HERMİONE

Nedenmiş o? Kadınlar için en önemli şey aşk değil mi?

ANDROMAKHE

Doğru hareket edenler için öyle, etmeyenler için değil!

HERMİONE

Ülkemizde barbarların yasaları geçmiyor.

ANDROMAKHE

İğrençlikler hem orada hem de burada utanca neden olur.

HERMİONE

245 Çok akıllısın ama ölmen gerekiyor.

ANDROMAKHE

Thetis'in heykeline bak! Gözleri senin üzerinde!

HERMİONE

Oğlunun ölmesine neden olduğu için ülkenden nefret ediyor.

ANDROMAKHE

Onu ben değil, annen Helene öldürdü.²²

HERMİONE

Yaralarımı daha da mı derin deşeceksin?

ANDROMAKHE

250 İşte, ağzımı kapadım, sustum!

HERMİONE

Sen şimdi buraya gelmeme neden olan şeyi söyle!

ANDROMAKHE

Söylüyorum! Senin yeterince aklın yok!

HERMİONE

Deniz tanrıçasının kutsal tapınağından hiç ayrılmayacak mısın?

ANDROMAKHE

Ölmeyeceğimden emin olursam ayrılırim, yoksa hiçbir yere gitmem.²³

HERMİONE

255 Senin ölmene karar verdim. Kocamın geri dönmesini beklemeyeceğim.

ANDROMAKHE

Ben de o dönmeden sana teslim olmayacağım.

HERMİONE

Seni ateşe vereceğim. Ne olacağın umurumda değil.

ANDROMAKHE

Tutuştur öyleyse. Ama tanrılar bunu bilecek.

HERMİONE

Bedeninde korkunç acılar duyacaksın.

ANDROMAKHE

Kıyıma başla. Tanrıçanın tapınağını kana bula, o da
seni cezalandırsın. 260

HERMİONE

Barbar yaratık! Hiç korkmadan cüretle
ölümü bekliyorsun. Yine de seni bir an önce
kendi isteğinle oradan ayrılmaya zorlayacağım.
Seni ikna etmenin yolunu biliyorum.

Ama söze gerek yok, eylemlerim konuşacak. 265

Yerine sıkıca tutun. Toprağa erimiş kurşunla da
bağlı olsan, bu kadar güvendiğin Akhilleus'un oğlu
geri dönmeden seni oradan çıkaracağım.

(Hermione saraya gitmek üzere sahneden çıkar.)

ANDROMAKHE

Evet, ona güveniyorum. Ne kadar tuhaf! Tanrılar
vahşi yılanlarla başa çıkmaları için insanlara şifalı otlar
verdiği hâlde, yilandan ve ateşten beter olan
kötü kadınlar için kimse hiçbir ilaç bulamadı.
Biz kadınlar erkekler için o kadar büyük bir belayız! 270

I. Stasimon (274 – 308)

KORO

Üç tayın çektiği gösterişli arabasıyla, Strophe I
hangisi daha güzel diye
çirkin bir kavgaya tutuşan
üç tanrıçayı İda'nın her yanı 275

280 ekilmiş vadisindeki
inek çobanının ağılına,
kulübesinde tek başına yaşayan
delikanlının avlusuna götüren
Maia ile Zeus'un oğlu²⁴
büyük dertlere neden oldu.

285 Tanrıçalar sık ormanlı vadiye Antistrophe I
varır varmaz göz kamaştırıcı bedenlerini
dağ pınarlarında yıkadılar ve her biri diğerinin
güzelliğine kırıcı sözler yakıştıtararak
Priamos'un oğlunun yanına gittiler.
290 Kıbrıslı kulağa hoş gelen,
ama Phryglerin zavallı kentini
ve Troya kalesini felakete sürükleyen
kurnaz vaatleriyle yarışmayı kazandı.²⁵

Ah anası onu İda'nın uçurumlarına Strophe II
terk etmeden önce keşke arınma töreni yapıp
295 kötülükleri başından arkaya atsaydı.²⁶
Oysa Kassandra,²⁷ onun için tanrısal defne
ağacının²⁸ yanından, "Priamos'un büyük kentini
felakete sürükleyecek, öldürün onu!" diye bağırmıştı.
İnsanların ayağına mı gitmedi, yaşlılara mı
300 yalvarmadı bebeğin öldürülmesi için?

Onu dinleselerdi, Troyalı kadınlar Antistrophe II
köle pazarına düşmez, sen de şimdi
saraylarda yaşıyor olurdun.
Silahlarını kuşanmış Hellen gençleri
305 on yıl boyunca savaştıkları Troya'da
eziyet çekmekten kurtulur,
gelin yatakları boşalmaz,
yaşlılar çocuksuz kalmazdı.

II. Epeisodion (309 – 463)

(Menelaos Andromakhe'nin oğlunun elinden tutarak
maiyeti eşliğinde sahneye girer.)

MENELAOS

Kızımdan gizli başka bir eve göndermiş
olduğun oğlunu bulup buraya geldim. 310
Tapınağına sığındığın tanrıçanın heykelinin
seni, oğlunu evinde saklayan dostunun da
onu kurtarabileceğini sanmıştın. Ama benden
daha az akıllı olduğun ortaya çıktı kadın!
Buradan çıkıp gitmezsen, senin yerine ona 315
kıyacağım. Düşün bakalım! Bana
ve kızıma yaptığın kötülükler karşılığında
senin mi yoksa onun mu ölmesini yeğlersin?

ANDROMAKHE

Ah şöret, şöret! Hiçbir değeri olmayan
on binlerce insanın adını yüceltirsin. 320
Şöhretlerini hak edenleri kutsanmış sayarım,
ama ünlerini yalanlara dayandıranlara hiç değer
vermem ve onların ancak şansları sayesinde
bilge göründüklerine inanırım. Sen bir zamanlar
Troya'yı Priamos'un elinden alan seçkin Hellenlerin 325
başındaki değersiz komutan değil misin? Şimdi de
küçük bir çocuğun aklına sahip kızının sözlerinden
etkilenerek zavallı bir köle kadınla uğraşıyorsun.
Sen Troya'ya layık değilsin, Troya da sana layık değil!
Bilge olduklarına inanılanlar sadece dıştan parlar, 330
içleri diğer insanlarla aynıdır, eğer zenginlik konusunda
üstün değillerse, çünkü zenginlik büyük güçtür.
Menelaos, sohbetimizi sonlandırmanın vakti geldi.
Diyelim ki kızın yüzünden hayatımı yitirdim
ve o beni öldürdü. Cinayetin lanetinden arınması 335

gerekmeyecek mi? Sen de suç ortağı olarak
halkın önünde hesap vermek zorunda kalacaksın.
Ya ben kurtulmayı başarırsam, oğlumun da mı kanını
akıtacaksınız? Babası evladının ölümünü nasıl
340 karşılar sizce? Troya onun onursuz olmadığını iyi bilir.
Yapması gerekenleri yaparak, herkese Peleus ve babası
Akhilleus'a eşdeğer bir yiğit olduğunu gösterecek.
Kızını sarayından kovunca sen onu yeniden
evermek istediğinde damat adayına ne diyeceksin?
345 İlk kocasının kötü olduğunu ve kızının akıllılık ederek
onu terk ettiğini mi söyleyeceksin? Sana inanmaz!
Bundan sonra onunla kim evlenir? Yaşlanana dek
sarayında erkeksiz ve dul bir kadın olarak yaşayacak.
Zavallı adam, nelerle karşılaşacağını görmüyor musun?
350 Bütün bu anlattıklarım başına geleceğine kızının
evliliğinde haksızlığa uğramasını yeğlemez misin?
Küçük şeyler için büyük felaketlere zemin hazırlamak
doğru değildir ve biz kadınlar uğursuz bir bela isek
erkeklerin bize benzemeye çalışması gerekmez.
355 Kızına zehirli otlar vererek düşük yapmasına
neden olduğum iddiasına gelelim. Bu suçlama
doğruysa sunaktan zorla değil kendi isteğimle
ayrılıp yaptıklarım için damadın tarafından
cezalandırılmaya hazırım, çünkü çocuksuz bırakarak
360 ona da en az kızın kadar zarar veriyorum. Söylemek
istediklerim bunlar. Sana gelince, akıl yürütme tarzın
beni korkutuyor, çünkü bir kadın için çıkan anlaşmazlık
yüzünden zavallı Troya'yı mahva sürükledin.

KORABAŞI

Bir kadının bir erkeğe söyleyebileceklerinden
365 fazlasını söyledin. Sağduyunun ölçüsünü kaçırdın.

MENELAOS

Bunlar söylediğin gibi krallığıma ve Hellas'a layık
işler değil kadın! Ama şunu iyi bil! Bir insanın

ihtiyaç duyduğu şey, onun için Troya'nın
fethedilmesinden önemlidir. Ben de bu düşünceyle
bir kadının kocasını yitirmesinin çok önemli 370
olduğunu düşünerek kızıma yardıma geldim.
Bir kadın için başka her şey ikinci plandadır,
ama kocasını yitirdi mi hayatını yitirir.
Damadım kölelerime hükmedebildiği gibi
kızımın benim de onun kölelerine hükmetmeye 375
hakkımız var. Dostlar arasında –eğer gerçek dostlarsa–
ayrı gayrı yoktur, sahip oldukları her şey ortaktır.
Onun geri dönmelerini beklerken işlerimi düzene
sokmazsam zayıflık ve aptallık etmiş olurum.
Tanrıçanın kutsal tapınağını terk et artık, 380
çünkü ölmeyi kabul edersen çocuğunun hayatı
kurtulur, ama kabul etmezsen onu öldürürüm.
İkinizden birinin hayatını yitirmesi kaçınılmaz.

ANDROMAKHE

Tanrım! Kimin yaşayacağına karar vermemi
istemekle bana zor bir seçim yaptırıyorsun. 385
Kura bana çıksa da çıkmasa da talihsizim!
Küçük bir neden için büyük kargaşa çıkaran adam,
dinle beni! Ölümümü hangi gerekçeyle istiyorsun?
Ne yaptım ki? Hangi kente ihanet ettim? Senin
çocuklarından hangisini öldürdüm? Evlerinden 390
hangisini kundakladım? Efendim zorla bana sahip oldu
ve onu suçlayacağına beni öldürmek istiyorsun.
Nedenini göz ardı edip sonucun üstüne atlıyorsun.
Ah zavallı vatanım, bu felaketler yüzünden
ne acılar çekiyorum! Sıkıntılarıma ikiye katlamak için 395
anne olmama gerek mi vardı? Ama boşuna gözyaşı
akıtacağıma neden kuru gözlerle başıma gelen
felaketleri saymıyorum? Savaş arabasıyla
sürüklenen Hektor'un parçalanışını²⁹ ve Troya'nın
acımasızca yakılışını kendi gözlerimle gördüm. 400

Saçlarımdan çekilerek Argosluların gemilerine
 köle olarak bindirildim. Phtia'ya varınca da kocamın
 kailine gelin gittim. Hayatımın neresi tatlı?
 Gözlerimi nereye çevireyim, eski kaderime mi
 405 yoksa şimdikine mi? Bir tek oğlun kalmıştı
 hayatıma ışık saçan, hakkımda kötü düşünenler
 onu da öldürmeye karar verdiler. Ama hayır,
 acınası hayatımı sürdürmek uğruna buna izin
 vermeyeceğim. Tek umudum onun hayatta kalması
 410 ve çocuğum için ölmemem büyük bir ayıp.
 İşte sunaktan ayrılarak size teslim oluyorum.
 Kesin, öldürün, hapsedin ya da asın.

(*Andromakhe tapınaktan çıkarak oğluna sarılır.*)

Sevgili oğlum, senin kurtuluşun için Hades'e
 iniyorum. Hayatta kalırsan eğer, annenin ölürken
 415 çektiği acıları sakın unutma. Gözlerinde
 yaşlarla kollarını babanın boynuna dolayıp
 onu öptüğünde de bütün yaptıklarını bir bir anlat.
 İnsanların en değerli varlığı evlatlarıdır. Çocuğu
 olmayıp beni kınayanlar daha az acı duyarlarsa da
 420 kendilerini mutlu sanırken aslında mutsuzdurlar.³⁰

KOROBASI

Anlattıklarını dinleyince sana acıdım, çünkü
 tanımadığımız insanların başına gelen felaketler bile
 bizi üzer. Menelaos, zavallı kadının dertlerinden
 kurtulması için onu kızınla barıştırmalısın.

MENELAOS

(*Mariyetime yönelerek.*)

425 Köleler, kadını yakalayıp ellerini bağlayın,
 çünkü bundan böyle benden güzel şeyler
 duymayacak. Tanrıçanın kutsal tapınağından
 çıkman için oğlunu öldürmekle tehdit ederek
 seni öldürmek üzere tuzaga düşürdüm.

430 Kaderin budur bilesin ve değişmesi mümkün değil!

Çocuğunun öldürölüp öldürölmeveceğine
gelince, bu konuda kararı kızım verecek.
Şimdi saraya git de kölelerin özgür insanların
önünde kibirli davranamayacağını öğren!

ANDROMAKHE

Eyvah, aldattın beni, kurnazca konuşarak kandırdın!

435

MENELAOS

Bütün dünyaya ilan et, inkâr etmiyorum.

ANDROMAKHE

Eurotas'ta³¹ bu yaptığın bilgelikten mi sayılıyor?

MENELAOS

Troya'da da öyledir, zarara uğratılan intikam alır.³²

ANDROMAKHE

Tanrılar yok ve adalet dağıtmazlar mı sanıyorsun?

MENELAOS

Zamanı geldiğinde cezamı çekerim. Ama şimdi seni
öldüreceğim!

440

ANDROMAKHE

Bu çocuğu da anasının kucağından çekip alacak mısın?

MENELAOS

Hayır! İsterse öldürsün diye kızıma vereceğim.

ANDROMAKHE

Ah ne yazık! Şimdiden senin için ağlıyorum oğlum!

MENELAOS

Tabii ki onun da pek fazla şansı yok!

ANDROMAKHE

Herkesin nefret ettiği Sparta'nın sakinleri!

445

Yalancılığın ustasıınız. Kurnazlıklar tasarlar,
entrikalar düzenlersiniz. Düşünceleriniz
doğru ve adil değil, hep dolambaçlıdır.

Hellas'ta mutlu yaşamınız büyük haksızlık!

Yapmadığınız ne kaldı ki? Cinayetler işler,³³
yolsuzluklar yaparsınız.³⁴ Dudaklarınız başka
söylerken aklınız başka düşünür.³⁵ Lanet

450

olsun size! Ölüm benim için sandığın kadar
 korkunç değil, çünkü ben zavallı Troya'nın
 455 yağmalandığı ve yiğit kocamın öldürüldüğü gün
 hayatımı yitirmiştim. Er meydanında savaşırken,
 o seni birkaç kez kargısıyla kovalayıp gemilere tayfalık
 yapmaya zorlamıştı.³⁶ Şimdi de bir kadının karşısında
 460 yiğitlik taslıyor, öldürmeye kalkışıyorsun. Gel canımı al,
 çünkü hiçbir zaman sana ve kızına yaltaklanmayacağım.
 Sen Sparta'da önemli biriysen, ben de bir zamanlar
 Troya'da önemli biriydim. Şimdi mutsuz olmamla
 gururlanma, çünkü sen de bir gün mutsuz olabilirsin.
 (Köleler elleri bağlı Andromakhe ile oğlunu saraya
 götürür. Menelaos maiyetiyle arkalarından gider.)

II. Stasimon (464 – 493)

KORO

Hiçbir zaman ne iki kadınla evlenen
 465 ne de iki anneden çocukları olan
 ölümlülere methiyeler düzmeyeceğim,
 çünkü bu yüzden evlerinde kavgalar
 ve büyük acılar yaşanır. Dilerim kocam
 tek bir kadınla yetinir ve evlilik
 470 yatağını başkasıyla paylaşmam.

Strophe I

Hiçbir ülkede iki krala
 bir kraldan iyi
 katlanılamaz,
 475 çünkü halkın üstüne
 ikinci bir baskı yüklenir
 ve isyanlar çıkar.³⁷ İki ozan bir olup
 şiir yazmaya kalktığında da
 Mousalar onları birbirine düşürür.

Antistrophe I

Açık denizde fırtına tayfaları döverken   Strophe II
dümenin başında iki dümenciyle   480
birçok bilgenin toplanması
bilgisi kıt da olsa tek bir kişinin
durmasından kötüdür. Ülkelerle aileler
fırsatları değerlendirmek için
tek bir kişinin egemenliğine gerek duyarlar.   485

Başkomutan Menelaos'un   Antistrophe II
Spartalı kızı buna kanıttır.
Nefreti yüzünden alevler saçarak
saldırdığı rakibesi zavallı Troyalı
kadınla çocuğunu öldürmek istiyor.   490
Tanrılara karşı, yasalara karşı
işlenecek acımasız bir cinayet!
Yaptıklarına pişman olacaksın hanımım!

III. Epeisodion (494 – 765)

KOROBASI

Sarayın önünde, birbirlerine
şefkatle bağlı olan ana oğulun   495
ölüme mahkûm edildiğini görüyorum.
Bahtsız kadın ve krallara
hiçbir zarar vermediği hâlde
anasının evliliği yüzünden
ölüme yürüyen zavallı masum çocuk!   500
(Askerler elleri bağlı Andromakhe ile oğlunu
saraydan çıkarırlar. Arkalarından elinde kılıcıyla
Menelaos gelir.)

ANDROMAKHE

İşte sıkı düğümlerin
kanattığı bağlı ellerimle
aşağı dünyaya iniyorum.

MOLOSSOS

505 Ah anneciğim, anneciğim! Ben de kanatlarının
altına sığınarak seninle birlikte geliyorum.

ANDROMAKHE

Bu korkunç bir cinayet!
Phtialı efendiler neredesiniz?

MOLOSSOS

Babacığım, sevdiklerinin
yardımına gel!

ANTİGONE

510 Zavallı oğlum! Ölü annenin kucağına
kıvrılarak onunla birlikte
toprağın altında yatacaksın!

MOLOSSOS

Ah anneciğim, neler geldi başıma!
Senle ben ne kadar da mutsuzuz!

MENELAOS

515 Düşman bir kentten geldiğiniz için
yerin altına iniyorsunuz. Ölüm emriniz
iki farklı yerden çıktı. Sen benim emrimle,
bu çocuk da Hermione'nin emriyle
öleceksiniz. Düşmanın çocuklarını
520 öldürüp kendi ailenin başından
korkuyu savmak olanağı varken
onlara acımak büyük düşüncesizliktir.

ANDROMAKHE

525 Ah eşim, sevgili eşim! Ellerin
ve kargın keşke yardımına
gelebilseydi Priamos'un oğlu.

MOLOSSOS

Ben kara bahtlı, ölümü kovmak için
nasıl bir ağıt yaksam?

ANDROMAKHE

Efendinin ayaklarına kapanıp
yalvar ona oğlum!

(Çocuk Menelaos'un ayaklarına kapanır.)

MOLOSSOS

Efendim, güzel efendim,
hayatımı bağışla bana!

530

ANDROMAKHE

Güneş görmeyen uçurumlardan
akan su damlaları gibi gözyaşı
akıtıyorum sefil gözlerimden.

MOLOSSOS

Eyvahlar olsun! Nasıl
kurtulacağım bu felaketten?

535

MENELAOS

Sarp kayalara yalvaran deniz dalgası gibi
ne kapanıyorsun ayaklarıma?
Ailemin çıkarlarını koruyorum
ve senin hakkında beslediğim herhangi bir
olumlu duygu yok. Troya'yı ele geçirmek
ve annene sahip olmak için hayatımın
çok yılını harcadım. Şimdi oğlu olmanın
sana tek yararı onunla birlikte Hades'e inmendir.

540

KOROBASI

Yaşlı Peleus'un yaklaştığını görüyorum.
Yorgun adımlarıyla bize doğru geliyor.

545

(Peleus maiyetiyle sahneye girer ve kızgın bir ifadeyle
konuşmaya başlar.)

PELEUS

Size ve cinayet işlemeye hazırlanan bu adama
soruyorum! Neler oluyor ve bu olanların
sebebi ne? Sarayda neden kargaşa çıktı? Mahkemesi
yapılmadan verilen bu infaz kararı da neyin nesi?
Dur Menelaos, hızlı karar vererek adaleti zedeleme!

550

(Kölesine hitaben konuşur.)

Daha hızlı yürü! Bu olayda geç kalmamızın telafisi yok!
Şimdi her zamankinden çok gençliğimi özlüyorum.

555 Gemilerin yelkenlerini şişiren rüzgâr gibi ilk önce
 genç kadına cesaret aşılmalıyım. Söyle kızım,
 (*Andromakhe'ye hitaben devam eder.*)
 bu adamlar ne hakla seni bağlayıp oğlunla birlikte
 buraya getirdiler? Boynu vurulmaya götürülen koyunla
 kuzusu gibisiniz ve ne ben ne de kocan buradaydık.

ANDROMAKHE

560 Gördüğün gibi bunlar beni oğlumla birlikte
 öldürmeye götürüyorlar. Ama zaten bildiğin
 şeyleri tekrarlamamanın ne anlamı var? Sabırsızlığımdan
 sana bir değil, birkaç kez haberci gönderdim.
 Duymuş olmalısın, Hermione sarayda
 büyük bir kargaşa çıkardı ve bu yüzden
 565 beni yok etmek istiyorlar. Önce sana
 yiğit oğlunu doğuran saygın Thetis'in
 tapınağından alıp götürdüler beni, sonra da
 hakkımı arayacak kimsem olmadığını görünce,
 yargılamadan ve uzakta olan kocamın
 570 geri dönüşünü beklemeden, hiçbir suçu
 olmayan oğlumla birlikte ben zavallıyı öldürmek
 istiyorlar. Yaşlı adam, ayaklarına kapanıyorum
 –çünkü sakallarına dokunacak kadar uzanmama
 izin vermiyorlar– tanrılar hatırına kurtar beni.
 575 Yoksa beni göz göre göre öldürecekler. Bu sizin için
 yüz karası, benim için de büyük bir felaket olacak.

PELEUS

Kimsenin ağır bir bedel ödemesine gerek kalmadan
 tutsakları çözüp serbest bırakmanızı emrediyorum.

MENELAOS

580 Ama senden hiç de aşağı olmayan ve bu kızın üzerinde
 daha fazla yetkisi bulunan ben tam aksini söylüyorum.

PELEUS

Ne? Sarayımın efendisi olmaya mı geldin?
 Sparta'yı yönetmek sana yetmiyor mu?

MENELAOS

Bu kadını Troya'da esir alan bendim.

PELEUS

Ama ganimet payı olarak torunuma verildi.

MENELAOS

Torununla her şeyimiz ortak değil mi?

585

PELEUS

Evet ama onları iyi kullanman şartıyla.

Kötü kullanman ya da cinayet işlemen için değil!

MENELAOS

Onu elimden hiçbir şekilde alamazsın.

PELEUS

Asamla kafanı yararım senin!

MENELAOS

Yaklaşip bana bir dokun da neler olacağını görürsün!

590

PELEUS

Erkeklerin arasında mı sayılıyorsun şimdi
ödlek oğlu ödleğ? Erkeklerin arasında sayılmayı
hak mı ediyorsun? Sarayından ayrılırken,
kadınların yüz karası değil de ahlaklı biriymiş gibi
muhafızların gözetimine vermeden

595

başiboş bıraktığın karını bir Phrygialı kaçırıp
götürmedi mi? Spartalı bir kadın istese bile
ahlaklı olamaz. Onlar evlerinden çıkıp giysilerini
çıkartır, baldırları çıplak olarak delikanlılarla koşularda
yarışıp güreş tutarlar.³⁸ Bu âdetlerinizi hiç sevmem!

600

Böyle yetişen kadınlarınızın ahlaklı olmamasına
hiç şaşmamalı. Konukseverliğin koruyucusu Zeus'a
saygısızlık ederek evini terk eden ve genç bir erkekle
başka bir ülkeye giden Helene'den hesap sorulmalı.
Sen onun yüzünden Hellenlerden büyük bir ordu
toplayarak İlion'a sefere çıktın. Oysa sana sadık
olmadığı için karından nefret etmeli ve onun için
silaha sarılmamalıydın. Tam tersine onu gittiği

605

610 yerde terk etmeli, evine geri dönmemesi için üstüne
para vermeliydin. Ama sen bu şekilde düşünmeyi
akıl edemedin. Ak saçlı babaların soylu oğullarını
evlerinden koparıp yaşlı kadınları çocuksuz bırakarak
nice yiğidin ölmesine neden oldun. Bunların arasında
615 bahtı kara ben de varım ve sen gözümde oğlum
Akhilleus'un lanetli katilinden başka bir şey değilsin.
Troya'dan hiç yaralanmadan dönen³⁹ sadece sensin
ve göz kamaştırıcı silahlarını aynen sefere çıkarken
götürdüğün gibi güzel kılıflarının içinde geri getirdin.
Torunumu evlenmeden önce seninle akrabalık kurmaması
620 ve ahlaksız bir kadının kızıyla evlenmemesi için
tekrar tekrar uyarmıştım. Böyle gelinlerin çeyizi
annelerinin utancıdır. Damat adayları her zaman
evlenecekleri kızın annesinin ahlaklı olmasına
dikkat etmeli. Ama sen saydıklarım ile yetinmedin,
625 ahlaksız karını geri alamamaktan öyle korktun ki
sefere çıkabilmek için ağabeyinden kızını kurban
etmesini istedin.⁴⁰ Troya'yı yağmalarken –çünkü oradaki
marifetlerini de anlatmalıyım– karın eline düştüğünde
onu öldürmedin. Çıplak göğüslerini görür görmez
630 kılıcını elinden düşürüp seni aşağılayan o ahlaksız
kadına sarıldın.⁴¹ Ödleğ oğlu ödleğ, Aphrodite'ye karşı
koyamadın, karının öpücüklerine teslim oldun. Sonra da
oğlumun sarayına gelip, torunum burada yokken
ortalığı dağıtmak istiyorsun. Zavallı bir kadınla oğlunu
635 onursuzca öldürmeye çalışıyorsun. Ama o çocuk üç kez
gayrimeşru da olsa⁴² seni ve sarayda bekleyen kızını
acı acı ağlatacak. Çünkü çorak toprak çoğu zaman
verimli topraktan fazla mahsul verdiği gibi, gayrimeşru
çocukların çoğu da meşru çocuklardan iyi çıkar.
640 İnsanın akrabası zengin ama kötü olacağına,
yoksul ama dürüst olsun daha iyidir. Ve sen bir hiçsin!

KOROBASI

Dil insanların arasında küçük sebeplerden

büyük anlaşmazlıklar çıkarır. Bu yüzden akıllı adamlar arkadaşlarıyla tartışmaktan çekinir.

MENELAOS

Şanlı bir babanın oğlu⁴³ ve evlilik yoluyla akrabam 645
olan sen Peleus bile kendini utandıran, beni de
küçük düşüren sözler söyledikten sonra, yaşlılara
ve akıllı olarak bilinen Hellenlere nasıl bilge
denebilir? Üstelik bunu benim de yardımınla
bir an önce Nil ve Phasis nehirlerinden öteye⁴⁴ 650
kovman gereken barbar bir kadın yüzünden
yapıyorsun. Kadın bunca Hellen'in mızraklarla öldüğü
Asya'dan geliyor ve oğlunun katillerinin suç ortağı,
çünkü kocası Hektor Akhilleus'u öldüren Paris'in
ağabeyi. Ama sen onunla aynı çatı altında 655
yaşıyorsun, onu seninle aynı masada yemek
yemeye layık görüyorsun ve kendi evinin içinde,
büyüdüklerinde en büyük düşmanın olacak
çocuklar doğurmasına izin veriyorsun. Şimdi de
ikimizin iyiliğini düşünerek bu kadını öldürmeye 660
kalkınca onu ellerimin içinden almak istiyorsun.
Gel birlikte düşünelim, çünkü bu konuyu açıkça
tartışmak ayıp değil, benim kızım çocuk doğuramazsa
bu kadının çocuklarının Phtia'nın kralı olmalarına
izin mi vereceksin? Barbar soydan gelenler Hellenlerin 665
kralı mı olacak? Haksızlığa isyan eden ben mi yoksa
sen mi daha mantıklıyız? Bir de şunu düşün, kızını
birine gelin verseydin ve kızımın başına gelenler
onun başına gelseydi buna sessizce katlanır mıydın?
Hiç sanmam. Buna rağmen bir yabancı için 670
akrabalarına ve dostlarına hakaret ediyorsun.
Bir kadının ya da erkeğin eşi tarafından aldatılması
aynı acıya neden olur. Ama erkek aldatıldığı
zaman kendi gücüyle karşılık verebilirken, kadın
aldatıldığı zaman anne babasının ve akrabalarının 675

yardımına muhtaçtır. Yakınlarımin yardımına
 koşmak hakkım değil mi? Helene kendi
 arzusuyla değil, tanrılar öyle istediği için
 yanlış yaptı. Bu yanlış da Hellenlere
 680 çok yararlı oldu, çünkü silah kullanma
 ve savaşma konularında deneyimleri yokken
 şimdi yiğit savaşçılara dönüştüler. Deneyim
 bütün insanların en iyi öğretmenidir. Karımla
 karşılaştığım zaman kendimi dizginleyip
 685 onu öldürmemekle akıllıca davranmış oldum.
 Keşke sen de aynı şekilde kardeşin Phokos'u⁴⁵
 öldürmeseydin. Bunları kızgınlığımdan değil
 iyi niyetimden söylüyorum. Sen sinirlendikçe
 gevezeliğin diline vuruyor, oysa benim
 690 sağduyulu öngörülerim bana kazanç sağlıyor.

KOROBASI

Yeter artık, ikiniz de yanlış bir şey yapmadan
 bu gereksiz tartışmaya son verin.

PELEUS

Hellenlerin şu anlayışı ne kadar kötü!
 Bir ordu düşmanlarını yendiğinde zaferi
 695 savaşanların kazandığı düşünülmez.
 Kargı sallayan on binlerce savaşçıdan
 biri olup fazla bir katkıda bulunmadığı hâlde
 zaferin bütün şanı şöhreti ordunun başındaki
 komutana verilir. Komutanlar da kent
 700 yönetiminde etkin roller üstlenip halkı
 küçük görürler. Oysa başkaları cesur ve istekli
 olmaları durumunda onlardan bin kat iyidir.
 Ağabeyinle sen de aynı şekilde başkalarının
 emek ve acılarını sahiplenerek Troya Savaşı'ndaki
 705 başkomutanlığınızla böbürleniyorsunuz.
 Ama kısır kızını da yanına alıp buradan
 bir an önce gitmezsen sana Peleus'un

İda Dağlı Paris'ten daha korkunç bir düşman
olabileceğini göstereceğim. Torunum kızını
saçından tutup sürükleyerek sarayından kovacak. 710
Çünkü bu kısır inek, kendisi çocuk yapamazken
başkalarının çocuk doğurmasına katlanamayacak.
Eğer çocuktan yana talihi kötüyse
biz çocuksuz mu kalacağız? Kızın yanından
uzaklaşın köleler, bağlarını çözmemi engellemeye 715
cesaret edecek misiniz, bir göreyim. Sen de
ayağa kalk kızım, yaşlılıktan titreyen ellerimle
birbirine dolanmış bağlarını çözeyim. Sefil adam,
zavallı kıza ne yaptın böyle, arslan mı yoksa
boğa mı bağladığını sanıyordun? Veya kılıcını 720
çekerek kendini savunacağından mı korktun?
Yanıma gel küçük oğlum, yardım et de anneni
bağlarından kurtarayım. Seni Phthia'da bu adamların
amansız düşmanı olarak yetiştireceğim. Spartalılar
savaşta ve silah kullanmada deneyimli olmasaydı 725
hiçbir alanda hiçbir üstünlükleri kalmazdı.

KOROBAŞI

Yaşlıların hiddeti yoğundur
ve kendilerine hâkim olmakta zorlanırlar.

MENELAOS

Küfürlü konuşmaya çok yatkınsın. Ama ben
Phthia'ya kötülük yapmak ya da kötülüklere 730
maruz kalmak için gelmedim. Kaybedecek
zamanım olmadığı için de şimdi memleketime
geri dönüyorum. Sparta yakınlarında eskiden
dostumuzken şimdi düşmanımız olan bir kent var.
Ordumla saldırıp onu ele geçirmek istiyorum. 735
Oradaki işlerimi istediğim gibi düzene soktuktan
sonra buraya geri döneceğim. Damadıma
söyleyeceklerimi açıkça söyleyip yanıtlarını
dinleyeceğim. Eğer bu kadını cezalandırıp

740 bana karşı dürüst olursa ben de ona karşı
dürüst olacağım. Ama bana kötü davranırsa
benden de kötülük görecektir, yaptıklarının
bire bir karşılığını alacak. Hakaretlerine gelince,
745 onlara katlanmam çok kolay. Çünkü sen
konuşabilen bir gölge gibisin, sesin cılız
ve konuşmaktan başka hiçbir şeye yetmiyor gücün.
(*Menelaos maiyetiyle sahneden çıkar.*)

PELEUS

Gel seni bağrıma basayım evladım. Sen de
yanıma gel zavallı kadın. Korkunç bir fırtınaya
yakalandın, ama şimdi güvenli bir limandasın.

ANDROMAKHE

750 Ben bahtsızla oğlumu kurtardığın için tanrılar sana
ve yakınlarına iyilikler bahşetsin yaşlı adam.
Ama dikkat et, bunlar senin yaşlı, benim güçsüz
bir kadın, şunun da küçük bir çocuk olduğuna
bakarak yolun kuytu bir sapağında pusu kurup
755 beni zorla götürmesinler. İyice dikkat et, şimdi
kurtulmuş olsak da tekrar ellerine düşmeyelim!

PELEUS

Korkak kadınlara özgü sözler söyleme, ilerle!
Kılıma dokunmaya cüret eden ağlayarak
pişman olacak. Tanrıların yardımı, süvarilerimin
760 ve piyadelerimin desteğiyle Phthia ülkesinin
kraliyim. Sandığın gibi yaşlı değilim, hâlâ güçlüyüm.
İlerlemiş yaşıma rağmen bunun gibilerini
sadece bakışlarımla bile yere serebilirim.
Çünkü yürekli bir yaşlı çoğu gençten üstündür.
765 Bir korkağın bedeninin güçlü olması neye yarar?
(*Peleus, Andromakhe ve Molossos sahneden çıkar.*)

III. Stasimon (766 – 801)

KORO

Hiç doğmamış olsaydım
ya da soylu ve varlıklı
bir ailenin mirasçısı olarak
gelseydim dünyaya.
Başları belaya girdi mi
soyluların yardımına koşan
çok olur. Soylu aileden
gelenler hep şan ve şöhret
içinde yaşar. Geçen zaman
unutturmaz anılarını, öldükten
sonra bile ıslıl ıslıl parlar erdemleri.

Strophe

770

775

Adaleti haset ve baskıyla
sindirme pahasına
kimse haksız bir zafere
ulaşmasın. Bu türden zaferler
ilk başta hoş gelse de
insanlara, zamanla utanç
ve acıya boğar ailelerini.
Adaletten başka hiçbir güç
hükmetmesin ailelerle ülkelere.
Böyle bir hayatı takdir eder,
böyle bir hayatı isterim.

Antistrophe

780

785

Aiakos'un oğlu, yaşlı adam!
Lapitheslerle birlikte
Kentauroslara karşı
dillere destan kargınla⁴⁶
savaştığına inanıyorum.
Argo gemisiyle konuk sevmez
denizi aşarak suya gömülü

Epodos

790

795 çarpışan kayalardan geçtin
 ve daha eski tarihlerde
 Zeus'un namı oğlu Herakles
 İlion'u ilk kez kılıçtan geçirdiğinde⁴⁷
 büyük kahramanın kazandığı
 800 onurdan pay alarak Europe'ye
 muzaffer geri döndün.
 (Sahneye Hermione'nin dadısı girer.)

IV. Epeisodion (802 – 1008)

DADI

Sevgili kadınlar! Bugün ardı ardına geliyor
 felaketler. Babası saraydan ayrıldıktan sonra
 hanımın Hermione korkunç bir şey yapmaya,
 805 yani Andromakhe ile oğlunu öldürmeye
 düşündüğü için intihar etmeye kalkıştı.
 Saygılı davranması gereken insanları
 öldürmek istediği için kocasının onu
 aşağılayarak evinden kovacağından,
 810 hatta öldüreceğinden ödü kopuyor.
 Kendini asmak istiyor ve köleler zorlukla
 onu engelliyor, bağrına saptırmaya diye
 kılıcını zorla elinden alıyorlar. Daha önce
 yapmak istediklerinin ne kadar yanlış
 815 olduğunu görerek bin pişman oldu. Kendini
 asmasını diye onu zapt etmekten yorgun
 düştüm. Hemen saraya giderek canına
 kıymasına engel olun. Yeni dostlar bazen
 eski dostlardan daha ikna edici olabilir.

KORABAŞI

820 Gerçekten de saraydan bu söylediklerini doğrulayan
 sesleri geliyor kölelerin. Zavallı kadın, yaptığı

kötülüklerden nasıl pişman olduğunu göstermek
istiyor. İşte, sarayın kapısından çıkarak, yüreğinde
ölme arzusuyla kölelerin ellerinden kurtulmaya çalışıyor.

(*Hermione elinde bir kılıçla telaş içinde
koşarak saraydan çıkar.*)

HERMİONE

Ah kara bahtım! Bırakın beni,
saçlarımı yalayım, tırnaklarımla
yanaklarımı yırtayım.

825

DADI

Kızım ne yapıyorsun böyle?
Kendine zarar veriyorsun!

(*Hermione şalını ve giysilerini parçalar.*)

HERMİONE

Ah ince dokunmuş güzel şalım!
Rüzgârlara savrulup azat et örgülü saçlarımı.

830

DADI

Kızım, elbisene sarın, şalınla göğüslerini ört!

HERMİONE

Göğüslerimi neden örteyim?
Gizlemeye çalışmadan, alenen
kötülük ettikten sonra kocama.

835

DADI

Rakibeni öldürmek istediğin için mi acı çekiyorsun?

HERMİONE

Gerçekleştirmek üzere olduğum
korkunç düşünce yüzünden kahroluyorum.
Lanetliyim insanların gözünde, lanetliyim artık!

DADI

Kocan bu hatanı affedecek!

840

HERMİONE

Kılıcımı neden aldınız elimden?
Geri verin, geri verin de
göğsüme saplayayım. Kendimi
asmamı neden engelliyorsunuz?

DADI

845 Aklın başında değilken kendini öldürmene izin mi
verecektim?

HERMİONE

Ah kötü kaderim! Alevlerin içine
atılmam için bir ateş, dalgalara
atılmam için bir sarp kaya, içine kapanıp
ölümü bekleyeceğim, aşağı dünyadakilere
850 kavuşacağım bir dağ ormanı yok mu?

DADI

Neden kendine işkence ediyorsun?
Tanrılar bütün insanların başına
er ya da geç felaketler yollar.

HERMİONE

855 Terk ettin beni baba! Denizin
ortasında küreksiz bir sandal gibi
tek başıma terk ettin! Öldürecek beni
kocam, öldürecek! Gelin geldiğim
bu çatının altında kalamam artık!
Yakarıcı olarak hangi tanrının
860 heykeline sarılayım? Bir köle gibi
hangi kölenin ayaklarına kapanayım?
Kara kanatlı bir kuş olup Phthia
toprağından uzaklara uçabilseydim!
Veya çarpışan kayalardan ilk geçen,
865 çam ağacından yapılmış o gemi⁴⁸ olabilseydim!

DADI

Evladım, Troyalı kadına olan öfkeni
beğenmediğim gibi, şimdi de bu aşırı
korkularını onaylamıyorum. Kocan
seninle evliliğine son vermeyecek
870 ve barbar bir kadının yalanlarına inanarak
seni evinden kovmayacak. Seni buraya
Troya'dan savaş ganimeti olarak tutsak alıp

getirmedi. Şanlı bir adamın yüklü çeyizi olan kızısın, büyük ve refah içinde bir kentten geliyorsun. Baban korktuğun gibi buradan kovulmana izin vermeyecek. Ama şimdi bir an önce saraya geri dön. Evinin dışında görünüyorsun diye çıkmasın adın kızım.

875

(Dadı sahneden çıkar. Hermione de peşinden gidecekken sahneye giren korobaşının söyledikleriyle durur.)

KORABAŞI

Bak, karşıdan tuhaf görünümlü bir yabancı hızlı adımlarla buraya doğru geliyor.

880

(Orestes sahneye girer.)

ORESTES

Yabancı kadınlar, Akhilleus'un oğlunun sarayı bu mu?

KORABAŞI

Evet, ama bu soruyu soran sen kimsin?

ORESTES

Agamemnon ile Klytaimnestra'nın oğluyum, adım Orestes. Dodone'ye, Zeus Tapınağı'na gidiyorum. Phtia'dan geçerken burada yaşayan akrabam bir kadını, Spartalı Hermione'yi ziyaret etmeyi düşündüm. Hayatta mı, mutlu mu görmek istedim, çünkü bizden uzakta yaşamasına rağmen onu seviyoruz.

885

890

HERMİONE

Ah Agamemnon'un oğlu! Fırtınalarla boğuşan gemicilerin karşısına çıkan bir liman gibi göründün gözüme. Ayaklarına kapanıyorum, acı bana! Başıma gelen felaketleri görüyorsun! Yakarıcıların taşları⁴⁹ niyetine dizlerini kollarımla sarıyorum.

895

ORESTES

Neler oluyor? Yanlış mı görüyorum, yoksa karşımda duran bu sarayın kraliçesi, Menelaos'un kızı mı?

HERMİONE

Evet, Tyndareos'un kızı Helene'nin
biricik⁵⁰ kızıyım! Bundan emin olabilirsin!

ORESTES

900 Kurtarıcı Phoibos son ver bu kızın dertlerine.
Tanrılar mı yoksa ölümlüler mi acılar tattırıyor sana?

HERMİONE

Dertlerimin bazılan benden, bazılan kocamdan, bazılan da
bir tanrıdan kaynaklanıyor. Her yönden tehdit altındayım.

ORESTES

905 Çocuğu olmayan bir kadının
kocasını yitirmekten başka ne derdi olabilir?

HERMİONE

Doğru tahmin ettin, derdim tam da bu!

ORESTES

Kocan başka bir kadına mı sevdalandı?

HERMİONE

Bir köleye, Hektor'un eski karısına âşık.

ORESTES

Bir erkeğin iki kadınla birlikte olması kötü!

HERMİONE

910 Evet öyle! Ben de intikam almak istedim.

ORESTES

Kadınlara özgü entrikalar mı çevirdin?

HERMİONE

Onu ve gayrimeşru oğlunu öldürmek istedim.

ORESTES

Amacına ulaştın mı, yoksa engel mi oldu sana birileri?

HERMİONE

Yaşlı Peleus onları koruyarak bana engel oldu.

ORESTES

915 Sana yardım eden kimse var mıydı?

HERMİONE

Bu iş için Sparta'dan babam geldi.

ORESTES

Ve yaşlı bir adamın eli ona engel mi oldu?

HERMİONE

O utancına yenildi ve beni tek başıma bırakıp gitti.

ORESTES

Anlıyorum! Şimdi yaptıkların yüzünden kocandan korkuyorsun!

HERMİONE

Evet ve beni şuracıkta öldürse yeridir! Ama ne anlamı kaldı konuşmanın? Akrabalığın koruyucusu⁵¹ Zeus
hatırına

yalvarıyorum, beni buradan olabilecek en uzak yere
ya da babamın sarayına götür. Sesleri olsa
duvarlar bile beni buradan kovardı. Phtia toprağı
benden nefret ediyor. Kocam ben Phoibos'un
tapınağından ayrılamadan dönerse onur kırıcı
bir ölüm olacak cezam. Veya şimdiye kadar
kölem olan gayrimeşru eşinin kölesi olacağım.

ORESTES

Birileri sana böyle bir hatayı nasıl yaptın diye sorabilir!

HERMİONE

Saraya girip çıkarak ortalığı karıştıran sözler
söyleyen kötü kadınlar mahvetti beni.

“Kocanın yatağını kendi evinde sefil bir
esirle mi paylaşacaksın?” ya da “Efendimiz
Hera⁵² şahidim olsun ki böyle bir kadın kocamla
yatsa bir daha gün ışığını göremezdi!” diyorlardı.

Seirenelerin⁵³ bu laflarına, [bu kurnaz, abartılı
ve sinsi gevezeliklerine] kanarak aptalca
düşüncelere kapıldım. Her şeye sahip olduğuma
göre kocamı kadından sakınmama ne gerek vardı?

Zenginliğimin haddi hesabı yok, sarayın
hanımı benim ve o kadının gayrimeşru çocukları
doğuracağım yasal çocuklara kölelik edecek.

Söylüyorum ve tekrarlamaktan vazgeçmeyeceğim.
Aklı başında evli erkekler evlerine hiçbir zaman
945 başka kadınların girip çıkmasına izin vermemeli.
Kadınlar bütün kötülüklerin öğretmenidir.
Biri kendi çıkarı için arkadaşının evliliğini bozar,
diğeri evliliği bozuldu diye başkalarının da
kendisi gibi mutsuz olmasını ister ve içlerinde
950 ahlaksız olanları çoktur. İşte insanların yuvaları
böyle dağılır. Bu yüzden herkes evini kilitlerle,
demir çubuklarla iyice kapatsın. Eve giren
kadından hayır gelmez, yığınla felaket gelir.

KOROBASI

Kendi cinsin hakkında çok ağır konuştun.
955 Söylediklerin mazur görülse de kadınlar
kadınların kusurlarının üstünü örtmelidir.

ORESTES

Karşıtlarını dinlemeyi öğütleyen adam
bilge olmalı. Evinde yaşanan huzursuzluğu
ve Hektor'un dul eşiyle olan anlaşmazlığını
960 bildiğim için burada mı kalacağını yoksa
savaş esiri kadından korkarak gitmek mi
isteyeceğini öğrenmek için hazır bekliyordum.
Belki benden seni alıp götürmemi istersin diye
davetini beklemeden buraya geldim ve sanırım
965 şimdi benden bunu isteyeceksin. Eskiden
benimdin ve eğer şimdi kocanla birlikteysen
bunun nedeni babanın sözünün eri olmaması.
Sefere çıkmadan önce seni bana vereceğini
söylüyordu, ama sonra Troya'yı ele geçirmenin
970 ödülü olarak şimdiki kocana vermeyi yeğledi.⁵⁴
Akhilleus'un oğlu geri döndüğünde babanla
hiç tartışmaya girmedim. Sadece damadın yanına
giderek senden vazgeçmesini rica ettim. Başıma
gelen felaketleri, kötü kaderimi ve sürgün edilip

yaban ellerde dolaşırken yabancı bir kadınla değil de 975
 ancak bir akrabamla evlenebileceğimi anlattım.
 Ama o annemi öldürdüğüm için bana küfretti
 ve peşimden gelen gözleri kanlı Erinyslerle alay etti.
 Ailemin başına gelen felaketlerin utancıyla acı çekiyordum
 ama bahtsızlığıma katlandım ve bana söz verilen 980
 evlilikten vazgeçerek istemeye istemeye oradan ayrıldım.
 Şimdi şansın ters gitti ve düştüğün zor durumdan
 kurtulmak için ne yapacağını bilmez hâldesin.
 Seni buradan uzaklaştırıp babanın ellerine teslim
 edeceğim. Kan bağı işte böyle bir şeydir. Felaketler 985
 karşısında sevgili bir akrabanın desteği en büyük lütuftur.

HERMİONE

Evliliğimle babam ilgilenecek,
 bu konuda bana laf düşmez. Kocam
 evine geri dönmeden ve yaşlı Peleus
 gitmeye karar verdiğimin farkına varıp 990
 peşime atlılarını göndermeden
 bir an önce götür beni buradan.

ORESTES

Yaşlı bir adamın gücünden çekinme.
 Bana hakaretler yağdıran Akhilleus'un
 oğlundan da korkma. Şu gördüğün eller 995
 ona ölümcül bir tuzak kurdu. Şimdi hiçbir şey
 söylemeyeceğim, tuzagım Delphoi kayalarında
 işini gördüğünde olan biteni öğrenirsin.
 Pythia'daki dostlarım yeminlerine sadık
 kalırsa, ana katili olan ben, başkasına söz 1000
 verilen bir kadınla evlenmemesi gerektiğini
 öğreteceğim Neoptolemos'a. Babasının ölümü için
 efendimiz Phoibos'tan soracağı hesabın bedeli
 ağır olacak. Pişman olup aman dilemesi de
 fayda etmez, çünkü tanrı onu cezalandıracak. 1005
 Bana ettiği hakaretler yüzünden yok olacak

ve nefretimi öğrenecek. Tanrı ölümlülerin kaderini
değiştirip boş boş böbürlenmelerine izin vermez.

IV. Stasimon (1009 – 1046)

KORO

- 1010 Troya'yı yüksek kuleli Strophe I
surlarla çevreleyen Phoibos
ve tuzlu deryada kara donlu
atların çektiği savaş arabasını
süren deniz tanrısı!⁵⁵
Ellerinize yarattığınız eseri
1015 neden onursuzca savaş tanrısı
Ares'in insafına terk ettiniz?
Bahtsız, bahtsız Troya'yı
neden yapayalnız bıraktınız?
- 1020 Simoeis Nehri'nin⁵⁶ kıyısına Antistrophe I
güçlü atların çektiği çok sayıda
savaş arabası sürdünüz.
Birçok yiğidin zaferini taçlarla
süslemediniz ve soyları İlos'tan⁵⁷
gelen yiğitler toprağa cansız serildi.
1025 Artık kentin sunaklarında kurban
ateşlerinin alevleri ışıltamıyor
ve gökyüzüne kadar yükselmiyor
yakılan kurbanların dumanları.
- 1030 Atreus'un oğlu karısı Strophe II
tarafından öldürüldü, çocukları da
bu cinayetin bedelini annelerinin
canını alarak ödettiler. Agamemnon'un
oğlu tanrısal bir kehanetin

buyruğuna uyarak Argos'tan
yola çıkıp tanrının tapınağına gitti 1035
ve ana katili oldu.⁵⁸ Phoibos, tanrım!
Bütün bunlara nasıl inanayım?

Nice kadın Hellenlerin agoralarında Antistrophe II
yitirdikleri bahtsız çocukların
ağıtını yaktı ya da evini terk ederek 1040
yeni bir koca aradı. Hayır, bu felaketler
sadece senin ve yakınlarının başına
gelmedi. Bütün Hellas acılar çekti,
sıkıntılara katlandı. Ve Phrygia'nın
verimli topraklarına kan ve ölüm 1045
saçan yıldırımlar düştü baştan başa.

V. Epeisodion (1047 – 1172)

(*Peleus maiyetiyle sahneye girer.*)

PELEUS

Phthialı kadınlar yanıt verin soruma!
Menelaos'un kızının sarayı terk ederek
kentten ayrıldığına ilişkin bir söylenti duydum
ve söylentinin doğru olup olmadığını öğrenmek için 1050
hemen buraya geldim. Çünkü evde kalanlar
uzağa giden dostlarının çıkarlarını korumalı.

KORBAŞI

Doğru duydun Peleus! Gözümün
önünde gerçekleşen felaketleri gizlemek
bana yakışmaz. Evet, kraliçe sarayı terk etti! 1055

PELEUS

Kimden korkup kaçtı? Her şeyi anlat bana!

KORBAŞI

Kocası evden kovar diye çekindi.

PELEUS

Oğlunu öldürmeyi planladığı için mi?

KOROBASI

Evet, bir de köle kadından çekiniyordu.

PELEUS

1060 Babasıyla mı gitti, yoksa başkasıyla mı?

KOROBASI

Agamemnon'un oğlu alıp götürdü.

PELEUS

Adam ne umuyordu? Onunla evlenmek mi istiyor?

KOROBASI

Evet ve torununu öldürmeyi planlıyor.

PELEUS

Onu sinsice mi öldürecek, yoksa açıkça karşısına mı
çıkacak?

KOROBASI

1065 Bunu Loksias'ın tapınağında, oralıların yardımıyla
yapacak.

PELEUS

Eyvahlar olsun! Biri hemen tapınağa koşup
düşmanları Akhilleus'un oğlunu öldürmeden
dostlarımıza burada olup bitenleri anlatmayacak mı?
(*Peleus'un maiyetinden bir haberci Delphoi'ye
gitmek üzere koşarak çıkar ve sahneye başka bir
haberci girer.*)

HABERCİ

1070 Ah benim bahtsız başım! Yaşlı adam,
sana ve efendimin dostlarına korkunç
felaketleri haber vermeye geldim.

PELEUS

Eyvah! Ruhumu kötü önseziler sardı!

HABERCİ

Yaşlı Peleus! Torunun yitti gitti! Delphoililerle
Mykenaili yabancı korkunç kılıç darbeleriyle kıydılar
canına.

KOROBASI

Hey, neler yapıyorsun yaşlı adam!

1075

Koyverme kendini, yıkılma yere!

PELEUS

Ben bir hiçim artık! Bittim, yok oldum!

Sesim soluğum kesildi, elim ayağım tutmuyor.

HABERCI

Yakınlarının öcünü almak istiyorsan

olan biteni dinle ve kendine hâkim ol!

1080

PELEUS

Hayatımın sonuna yaklaşırken, ben zavallıyı
nasıl da zorluyorsun kader! Biricik oğlumun
biricik oğlunu nasıl da esirgedin benden! Anlat,
korkunç da olsa duymak istiyorum diyeceklerini.

HABERCI

Phoibos'un ihtişamlı toprağına vardığımızda,
muhteşem manzarayı içimize sindirmemiz için
güneşin gökyüzünde üç parlak tur atması gerekti.

1085

Böyle yapmamız şüpheler doğurdu. Tapınakta
yaşayanlar öbek öbek toplanarak bizi konuşmaya
başladılar. Bu arada Agamemnon'un oğlu kent içinde
dolaşarak şu sözlerle insanları aleyhimize kışkırtıyordu:

1090

“Ölümlülerin değerli adaklarıyla ve altınla dolu
tapınakta dolaşan bu adamı görüyor musunuz?

Buraya ikinci gelişi ve daha önce yine aynı nedenle,

Phoibos'un tapınağından hırsızlık yapmak için
gelmişti.” Söylentiler kent içinde yayıldı ve bölgenin

1095

ileri gelenleri, özellikle de tanrının hazinesini
korumakla yükümlü olanlar toplanarak önlem
aldılar ve tapınağın avlusuna muhafızlar koydular.

Gelişmelerden habersiz olan bizler, Parnassos

1100

yamaçlarının gür otlaklarında otlatılmış koyunlar
alarak yanımızda misafirperver Delphoi kâhinleri
ile kurban sunağına gittik. O sırada biri:

- “Delikanlı, tanrıdan senin için ne dileyelim?
1105 Buraya neden geldin?” diye sordu. Neoptolemos
hemen yanıt verdi: “Buraya daha önce Phoibos’a
karşı işlediğim bir günahı arınmak için geldim.
Bir zamanlar ondan babamın ölümünün hesabını
sormak istemiştim.” Bu yanıt Orestes’in sözlerini
1110 doğrularcasına efendimin yalan söylediğinin
ve oraya kötü niyetle gittiğinin itirafı gibi anlaşıldı.
Efendimiz Phoibos’a dua etmek için tapınağın
basamaklarını çıktığında içeride tanrıya kurban
sunulmaktaydı. Ama defne dallarının arkasında
1115 silahlı adamlar ona pusu kurmuştu, başlarında da
Klytaimnestra’nın oğlu vardı. Adamlar tanrının
heykeli önünde dua eden Akhilleus’un silahsız
oğluna keskin kılıçlarla haince saldırdılar.
Efendimiz ölümcül yara almadığından
1120 geri çekildi, tapınağın girişinde duvara
asılı silahları⁵⁹ kuşanarak tekrar sunağa
geri döndü ve Delphoi halkına seslendi:
“Tanrıya saygı göstermeye geldiğim
hâlde bana neden saldırıyorsunuz?
1125 Beni neden öldürmek istiyorsunuz?”
Saldırganlardan yanıt gelmedi,
karşılık olarak onu taşlamaya başladılar.
Efendimiz her yönden yağmur gibi
gelen taşlardan korunmak için
1130 silahlarını kaldırdı, kalkanını sağa sola
salladı, ama boşuna! Oklar, kargılar,
mızraklar, şişler ve boğaları öldürmede
kullanılan iki yanı keskin kasap bıçakları
ayaklarının önüne yığılmaya başladı.
1135 Darbelerden korunmak için savaş horonu⁶⁰
tepercesine nasıl zıpladığını görecektin.
Her taraftan çevrilmiş olduğunu ve nefes

alamayacak derecede sıkıştırıldığını görerek
 kurbanların bırakıldığı sunaktan uzaklaştı
 ve hasımlarının üzerine bir Troya atlayışı⁶¹ yaptı. 1140
 Şahin görmüş güvercinler gibi dağıldılar.
 Bazıları yaralanarak, bazıları da birbirlerini
 ezerek dar geçidin önünde üst üste yığıldılar.
 Sakin tapınağın içinde yükselen korkunç
 çığlıklar taş duvarlarda yankılanıp geri döndü. 1145
 Parlak silahlar kuşanmış efendimiz gün ışığı
 gibi parıltıyordu. Birden tapınağın içinde
 düşmanlarına cesaret veren bir ses duyuldu
 ve hep birlikte geri dönerek karşı atağa geçtiler.
 Akhilleus'un oğlu onu çevirenlerden 1150
 bir Delphoilin böğrüne vurduğu keskin kılıçla
 yere yıkıldı. Ardından başka Delphoiler de
 kılıç darbeleriyle ve taşlar atarak güzel
 bedenini baştan başa korkunç yaralarla
 tanınmaz hâle getirdiler. Sonra sunağın 1155
 önünde yatan ölü bedenini kaldırarak
 güzel kokulu tapınaktan dışarıya attılar.
 Biz de onu hemen oradan alarak ağıtını
 yakman, arkasından ağlaman ve cenazesini
 kaldırman için sana getirdik yaşlı adam. 1160
 İnsanların geleceğini okuyan ve onları adilce
 yargıladığına inanılan tanrının Akhilleus'un
 oğluna yaptıkları işte bunlar! Kötü kalpli
 bir ölümlü gibi birden eski anlaşmazlıkları
 hatırlayıverdi. Bilge olduğu söylenebilir mi?⁶² 1165
 (Haberci saraya girer. Köleler sedye üzerine
 yatırdıkları Neoptolemos'un cesedini getirirler.)

KOROBASI

İşte Delphoi toprağından sedye üzerinde
 getirtilen kralımız saraya yaklaştı.
 O başına gelenler yüzünden bahtsız,

1170 Akhilleus'un aslan yavrusunu evinde
bu hâlde karşılayan sen de bahtsızsın
yaşlı adam. Başına gelen büyük felaketler
yüzünden aynı kaderi paylaşıyorsun onunla.

Kommos (1173 – 1230)

PELEUS

Eyvahlar olsun! Nasıl bir felakettir bu
ellerime bulaşarak evime kabul ettiğim!
1175 Ah Tesalya'nın kenti, bittik, mahvolduk!
Soyum yitip yok oldu, evimde artık
hiç çocuğum kalmadı. Başına
gelenler yüzünden çok mutsuzum!
Ruhumun tesellisi için hangi
1180 dostuma çevireyim yüzümü?
Ah sevgili dudaklar, yanaklar ve eller!
Keşke Troya'da, Simois Nehri'nin
kıyısında çıksaydı karşınıza kötü kaderiniz!

KOROBAŞI

Hayatını orada yitirseydi, ölümü daha onurlu,
1185 senin hayatın da daha talihli olurdu.

PELEUS

Ah evlilik! Evimi ve ülkemi mahveden
lanetli evlilik! Evladım, keşke evlenip
çocuk sahibi olmak için
Hermione'nin adı kötüye çıkmış
1190 soyuna hiç bulaşmasaydın.
Bu kadın ölümüne neden oldu,
keşke daha önce bir şimşek
alsaydı canını. Ölümlü olan sen de
keşke bir tanrı olan Apollon'dan
1195 okuyla Zeus soylu babanın kanını
akıtmasının hesabını hiç sormasaydın.

KORO

Ah ne yazık! Cenaze törenlerinin
âdetine göre, hayatını yitiren
efendimiz için ağlamaya başlayalım!

PELEUS

Ah bahtsız başım! Yaşlı 1200
ve zavallı olan ben de ağıtınıza
gözyaşlarımla eşlik edeceğim.

KORO

Tanrının isteğiyle,
tanrıdan geldi bu felaket!

PELEUS

Sevgili oğlum! Evimi 1205
ve ben zavallı yaşlı adamı
yapayalnız ve çocuksuz bıraktın!

KORO

Sen çocuklarından önce ölmeliydin yaşlı adam!

PELEUS

Saçlarımı yolacağım,
yumruklarımla kafamı 1210
parçalayacağım!
Ah kent, güzel kentim, Phoibos
iki oğul aldı ellerimden!⁶³

KORO

Bunca büyük acılar görüp yaşayan yaşlı adam!
Nasıl olacak bundan sonraki hayatın! 1215

PELEUS

Öbür dünyaya göçene kadar çocuksuz
ve yapayalnız çile çekmeye devam edeceğim.

KORO

Boşunaymış tanrıların düğününü onurlandırması.⁶⁴

PELEUS

Beni onurlandıran her şey duman gibi uçup gitti.
Kıvanç duyacağım hiçbir şey kalmadı. 1220

KORO

Yapayalnız dolanacaksın sarayının bomboş odalarında.

PELEUS

Kentim, güzel kentim! Benim için anlamı
kalmadı artık bu kraliyet esasının, yere atıyorum!
Karanlık mağaralarda yaşayan Nereus'un kızı,
1225 Gel de mutsuzluk içinde nasıl yere kapandığımı gör!
(*Theologeion*'da⁶⁵ *tanrıça Thetis görünür.*)

KOROBASI

Bir şeyler hareket etti.
Yakınlarda ilahi bir varlık algılıyorum.
Kızlar bakın! Bembeyaz gökyüzünden
bir tanrı iniyor atlar yetiştiren
1230 Phthia'nın otlaklarına.

THETİS

Peleus, eski evliliğimizin hatırına, ben Thetis
Neleus'un sarayından ayrılarak buraya geldim.
Sana ilk olarak bugün başına gelenler yüzünden
umutsuzluğa kapılmamanı tavsiye ediyorum.
1235 Çünkü [tanrıça olduğum için] çocuklarımın
arkasından ağlamamam gereken ben de
senden doğurduğum Hellenlerin birincisi,
ayağı tez Akhilleus'umu kaybettim. Buraya
neden geldiğimi anlatacağım sana, dinle beni.
1240 Neoptolemos'u Delphoi Tapınağı'na defnet.
Mezarı oradaki halkın utancı ve Orestes'in
vahşi cinayetinin sonsuza kadar kanıtı olsun.
Savaş esiri kadını, yani Andromakhe'yi
Helenos'la⁶⁶ evlendir ve Aiakos'un soyunun
1245 hayatta kalan tek mirasçısı olan oğluyla
birlikte Molossosların ülkesine gönder.
Çocuğun kaderinde soyundan gelen
kralların Molossos ülkesinde başarıyla
hüküm sürmesi yazılmış. Bizim soyumuz da

- Troyalı kralların soyu da 1250
tamamen yok olmamalı yaşlı adam.
Athena'nın hiddetiyle mahvolursa da
onu yaşatmak isteyen tanrılar var.
Bir tanrının kızı ve bir tanrıça olduğum için
sen eski eşimi ölümlülerin mutsuzluğundan 1255
kurtararak ölümsüz ve yıpranmaz bir tanrı
yapacağım. Bundan böyle bir tanrıçanın
yanındaki tanrı gibi benimle Nereus'un
sarayında yaşayacaksın. Orada sık sık
ayaklarını ıslatmadan denizden karaya 1260
çıkarak Karadeniz'de Leuke Adası'nın⁶⁷
kumsallarında yaşayan sevgili oğlumuz
Akhilleus'u ziyaret edeceğiz. Şimdi hemen
tanrıların inşa ettiği Delphoi Tapınağı'na git
ve torununu toprağa verdikten sonra Sepia'daki⁶⁸ 1265
derin mağarada benim gelişimi bekle. Nereus'un
elli kızıyla birlikte denizden gelip seni
yanımda denizin derinliklerine götüreceğim.
Alın yazında böyle yazıldığı için yerine getirmek
zorundasın. Zeus'un arzusu bu yönde. Ölümler için 1270
kahrolmaktan vazgeç. İnsanların sonu her zaman
ölümdür, çünkü böyle olmasını buyuruyor tanrılar.

PELEUS

- Selam sana Nereus'un kızı, saygın ve soylu eşim!
Bu yaptıkların senin ve çocuklarının şanına
yakışıyor. Bir tanrıça olarak emrettiğine göre 1275
üzülmekten vazgeçiyorum ve torunumun
cenazesini kaldırdıktan sonra bir zamanlar
güzel bedenine sarıldığım Pelion'un dere
yataklarına geleceğim. Akıllı adamlar soylu
ailelerden evlenmeli ve çocuklarına soylu ailelerden 1280
eş bulmalılar. Büyük çeyizler söz konusu olsa bile
yakışksız evliliklerden kaçınmaları gerekir.

Böyle yapanları felaketlerle cezalandırmaz tanrılar.
(*Thetis theologeiondan ayrılır.*)

KOROBASI

1285 Tanrılar birçok farklı görünüme bürünür
ve birçok beklenmedik şey yaparlar.
Beklediklerimiz gerçekleşmedi ve tanrı
beklenmeyenden yana kullandı tercihini.
Bizim hikâyemiz de böyle bitti.

NOTLAR

1. Andromakhe adı “anir” (erkek) ve “makhe” (savaş) kelimelerinden türetilir, sözlük anlamı “erkeklere karşı savaşılan”dır.
2. Thebe ya da Thebai. Edremit Körfezi’nde Plakos Dağı’nın eteklerinde kurulu Anadolu kenti. Andromakhe’nin babası Eetion kentin kralıydı (Homeros, *İlyada* VI, 396-397).
3. Antik evlilik sözleşmelerinde “çocuklar doğurmak üzere” ibaresi bulunuyordu. (Menandros, frg. 720).
4. Homeros bundan bahsetmese de Andromakhe böyle bir olayın olma olasılığına değinir (Homeros, *İlyada* XXIV, 735). *Küçük İlyada* destanında da Neoptolemos’un Astyanaks’ı öldürdüğü anlatılır.
5. Akhilleus ile Deidameia’nın oğlu Neoptolemos Skyros Adası’nda doğup burada yetiştiği için “adalı” lakabıyla anılıyor (Homeros, *İlyada* IX, 326).
6. Halkına Myrmidonlar adı verilen Akhilleus’un memleketi. Homeros onu Troya seferine katılan kentler arasında sayar (Homeros, *İlyada* II, 683).
7. Strabon Thetideion’un Pharsala yakınlarında bir yer olduğu söyler (VIII, 431).
8. Neoptolemos babası Akhilleus’tan kendisine geçen krallık tacını dedesine saygısından kabul etmeyip ona devretmişti.
9. Neoptolemos ile Andromakhe’nin Molossos (Pausanias, I 11, 1) ya da Amphialos (Hyginus, *Fabulae* 123)

- adında bir oğulları vardı. Başka kaynaklar Pieos ve Pergamos adında iki oğuldan daha söz ederler.
10. Apollon Paris'in Ahkilleus'u öldürmesine yardım etmiş (Homeros, *İlyada* XX, 359), Neoptolemos da tanrıdan bunun hesabını sormuştu.
  11. Aynı şekilde Orestes, "Kurnazlık düşünmede kadınlardan iyisi yoktur!" der (Euripides, *İphigenia Tauris'te*, 1032).
  12. Solon'un mutluluğu tanımlarken Kroisos'a verdiği meşhur yanıt (Herodot, I 32). Sophokles de *Kral Oidipus*'unu bu özdeyişle bitirir (1528-1530).
  13. Homeros'un listesinde Troya seferine katılan gemilerin sayısı 1.186'dır (Homeros, *İlyada* II, 494-759), ama tragedya yazarları bu sayıyı 1.000'e yuvarlar.
  14. Parodos'un 103-116 dizeleri "ikili elegeia" ölçüsüyle verilmiştir ve antik Yunan tragedya geleneğinde bunun başka bir örneği yoktur.
  15. Koronun yarısı bir yöne doğru hareket ederek parodos ya da stasimonun bir kısmını (strophe) söyler, diğer kısmını da (antistrophe) koronun öteki yarısı karşı yöne doğru hareket ederek söylerdi. Koro tragedyanın kişileriyle diyaloga girdiğinde replikleri tek başına korobaşı (korifeos) okurdu.
  16. Hermione'nin annesi Güzel Helene Zeus ile Leda'nın kızıydı.
  17. Burada sayısı tam olarak tahmin edilemeyen birkaç dize eksik olmalı. Alışlageldiği üzere Korobaşı bu noktada Hermione'nin gelişini haber veriyor olmalıydı.
  18. "Lakonia'nın kenti" ile Sparta, "Phrygia'nın kenti" ile Troya kastediliyor.
  19. Troya kuşatmasında ve özellikle Akhilleus'un yokluğunda çok sayıda Hellen öldüren Hektor Hellas'ta hiç sevilmiyordu. Andromakhe burada sarkastik konuşuyor.

20. Thrakların birden fazla kadınla evlenme âdetine Menandros da değinir (frg. 548) ve her erkeğin on, on bir, hatta on iki kadınla evli olduğunu söyler.
21. Başka hiçbir kaynakta Hektor'un gayrimeşru çocukları olduğundan söz edilmez.
22. Andromakhe'nin düşüncesine göre Güzel Helene Troya Savaşı'nın çıkmasına sebep olduğu için dolaylı olarak Akhilleus'un ölümünden de sorumluydu.
23. Antik Çağ'da bir tapınağa sığınanların öldürülmesi büyük günah sayılıyordu. Andromakhe bu yüzden tapıktan ayrılmıyor.
24. Hera, Athena ve Aphrodite arasında çıkan tartışmada Maia ile Zeus'un oğlu Hermes hangisinin en güzel olduğuna karar vermesi için üç tanrıçayı inek çobanı Paris'in yanına götürdü.
25. Yarışmayı Paris'e dünyanın en güzel kadını vermesi vaat eden Aphrodite kazandı ve Sparta kralı Menelaos'un eşi Güzel Helene'yi kaçırmasına yardım etti. Bu olay Troya Savaşı'nın başlamasına neden oldu.
26. Antik Yunan'da kötü bir şeyden korunmak için yapılan arınma töreninden (katharsis) sonra, ritüelde kullanılan su (katharma) başın üzerinden arkaya dökülür ve arkaya bakmadan uzaklaşıldı.
27. Troya kralı Priamos ile Hekabe'nin kızı. Kehanet yeteneği vardı, ama Apollon'la birlikte olmayı kabul etmediği için tanrı onu kehanetlerine kimsenin inanmamasıyla lanetlemişti.
28. Kâhinlerin koruyucusu Apollon'un kutsal ağacı.
29. Sophokles Homeros'tan farklı olarak Akhilleus'un Hektor'u arabasının arkasına canlıyken bağladığını ve ölene kadar Troya surlarının etrafında sürüklediğini yazar. (Sophokles, *Aias* 1029. dize ve sonrası)

30. *Medea*'da koro çocuksuzların her zaman anne babalardan daha mutlu olduğunu söyler (Euripides, *Medea* 1089. dize ve sonrası).
31. Sparta'nın yakınlarından geçen nehir.
32. Antik Yunan ahlak anlayışı düşmanlardan intikam almaya izin vermekle yetinmiyor, aynı zamanda bunu takdir de ediyordu (Euripides, *Herakles* 585-586, *Medea* 809). Platon *Devlet*'te (331e ve sonrası) bu anlayışı sorgular.
33. Euripides burada Atinalılara Spartalıların işlediği toplu cinayetleri anımsatmak ister. Örneğin, Atinalı ve bağlaşıklık kentlerin yurttaşı tüccarların tutuklanıp öldürülmesi (Thukydides 2, 67), iki bin Spartalı kölenin topluca katli (Thukydides 4, 80) ve Plataialıların kılıçtan geçirilmesi (Thukydides 3, 68).
34. Spartalılar maddiyata önem vermemeleriyle tanınıyor, bu yüzden takdir ediliyorlardı. Parayı önemsemeye başladıktan sonra yolsuzluk ve para hırsı kenti yok etti. Suida sözlüğünde kayıtlı bir Apollon kehaneti, "Sparta'yı sadece para hırsı yok edecek, başka bir şey değil!" der.
35. Bkz. Herodot (*Tarih* 9, 54)
36. Akhilleus'un yokluğunda Hektor Hellenleri püskürtmüş, gemilerine kadar kovalamıştı (Homeros, *İlyada* VIII, 338-345).
37. Euripides iki kralla yönetilen Sparta'ya ve belki de Peloponnesos Savaşı'nın başlarındaki krallar Arkhidamos ile Sthenesilaidas arasındaki anlaşmazlığa atıfta bulunuyor.
38. Ksenophon Kral Lykourgos'un yürürlüğe soktuğu bir yasayla Sparta'da kızların da erkeklerle birlikte idman yaptıklarını ve atletizm yarışmalarında kendi aralarında yarıştıklarını söyler (*Lakedaimonların Devleti* I, 4). Kadınların sosyal hayatlarını evin sınırları içinde yaşadığı Atina'da bu durum iyi karşılanmıyordu.

39. Efsaneye göre Menelaos Pandaros'un attığı okla yaralanmıştı (Homeros, *İlyada* IV, 139). Menelaos yiğitlere özgü göğüs göğüse bir çatışmada yaralanmadığı için ozan bu yaralanmayı kayda değer saymıyor.
40. Bu konu Euripides'in *İphigenia Aulis'te* tragedyasında ele alınır.
41. Bkz. Aristophanes, *Lysistrata* 155-156.
42. Çocuğun babasının ve dedesinin de gayrimeşru olmasını kastediyor.
43. Peleus'un babası Aiakos Zeus'un oğluydu, din ve ahlaka bağlılığıyla tanınıyordu.
44. Herodot'a göre (4, 45) Avrupa Nil ve Kafkasya'daki Phasis nehirleriyle sınırlanıyordu.
45. Phokos, Aiakos ile Nympe Psamathe'nin oğluydu. Erkeklik çağına geldiğinde bir gemiye binerek babasının memleketi Salamis Adası'ndan ayrılıp Orta Yunanistan'a gitti. Burada bir ülkeyi fethederek ona Phokis adını verdi. Daha sonra Aigina'ya geldi ve burada babasının meşru karısından doğma üvey kardeşleri Peleus ve Telamon tarafından öldürüldü.
46. Peleus'un kargısı Kentauros Kheiron'un armağanıydı. Akhilleus Troya seferine katıldığında babası kargısını ona verdi (Homeros, *İlyada* XVI, 140).
47. Troya kralı Laomedon kızı Hesione'yi bir deniz canavarından kurtaran Herakles'e minnetini belirtmek üzere iki at vereceğini söylemişti. Kral sözünü yerine getirmeyince Herakles Troya'ya saldırdı. Kenti ele geçirdi, yakıp yıktı ve halkını kılıçtan geçirdi. Bu sefere Peleus da katılmıştı.
48. Argonotları taşıyan Argo gemisi.
49. Yakarıcılar ellerinde koyun yünüyle kaplanmış defne ya da zeytin dalları taşırdı (Plutarkhos, *Theseus* 18 ve Sophokles, *Kral Oidipus* 3).

50. Euripides Helene'nin sadece bir çocuğu olduğunu söyleyen Homeros'a katılıyor (Homeros, *Odysseia* iv, 12). Başka kaynaklara göre Menelos'tan Nikostratos adında bir oğlu daha ve Paris'ten de beş çocuğu vardı.
51. Orestes ile Hermione kardeş çocukları olduğu için genç kadın akrabalıklarına atıfta bulunuyor.
52. Hera evliliklerin koruyucusu tanrıçaydı.
53. Yarı kadın yarı kuş deniz daimonları. Akdeniz'de bir adada oturuyorlar ve yakınlarından geçen denizcileri güzel şarkılarıyla kendilerine çekip öldürüyorlardı. Hermione düşüncesiz ve geveze arkadaşlarını Seirenelere benzetiyor.
54. Bu vaadi Homeros da aktarır (Homeros, *Odysseia* iv 5).
55. Homeros'a göre Apollon ile Poseidon, Zeus'un emriyle bir yıl boyunca Troya kralı Laomedon'un hizmetinde bulunmuşlardı. Poseidon surları inşa etmiş, Apollon da kralın sürülerini otlatmıştı (Homeros, *İlyada* XXI, 443).
56. Troya Ovası'nda bir nehir. Skamandros ile birleşerek denize kavuşur.
57. Adını İlion kentine veren Tros'un oğlu İlos Laomedon'un babasıydı.
58. Orestes annesi Klytaimnestra'yı Apollon Tapınağı'nın bunu öğütleyen bir kehanetinden sonra öldürmüştü. Euripides bu kehanetin bilgece olmadığını söyler (Euripides, *Elektra*, 971 ve 1302. dizeler).
59. Bu silahlar tapınağa adanmış armağanlardı.
60. Özgün metinde "pirrikhios". Mitolojiye göre Zeus bebekken onu öldürmek için arayan babası Kronos ağlama sesini duymasın diye Koureteslerin silahlarını kuşanarak yaptıkları savaş dansı. Atinalılar Panathenaea kutlamalarında, Spartalılar da savaş meydanlarında düşmanlarını korkutmak için bu oyunu oynarlardı.

61. Akhilleus Troya seferinde gemisinden bir an önce çıkmak için uzun bir atlayış yapmıştı. Bu yüzden uzun atlayışlara böyle deniyordu.
62. Euripides başka eserlerinde de tanrıların adil olmayan kararlarını eleştirir. Burada Apollon'un Peloponnesos Savaşı'nda Spartalıları desteklemesini eleştiriyor olabilir. Thukydides'e göre (I, 118) tanrı Spartalıları yardım edeceğini söylemiş, bütün güçleriyle savaşarlarsa galip gelecekleri kehanetinde bulunmuştu.
63. Apollon Akhilleus'u öldürmesi için Paris'e yardım etmişti. Neoptolemos da tanrının tapınağında öldürüldü.
64. Efsaneye göre Peleus ile Thetis'in düğününe kavgı ve anlaşmazlıkların tanrıçası Eris dışında bütün tanrılar davet edilmişti.
65. Theologeion antik tiyatrolarda sahnenin yukarısında tanrı rolündeki oyuncuların bulunduğu balkondur. Seyircilerden ve diğer oyuncularından daha yüksekte duran "tanrı"lar (theos) "söz"lerini (logos) buradan söylerdi. Euripides bu tekniği çok kullanırdı.
66. Andromakhe Neoptolemos'un ölümünden sonra Priamos'un kâhin oğlu Helenos'la evlenerek Epeiros'taki Molossos ülkesine yerleşti.
67. Tuna Nehri'nin ağzında bulunan bu adada Akhilleus'un heykeli ve adına kurulmuş bir tapınak vardı. Efsaneye göre İphigenia'yı Aulis'ten kaçıran Artemis'in peşine düşen Akhilleus bu adaya kadar gelmişti.
68. Magnesia'da Skiathos Adası'nın tam karşısında bulunan kayalık, bugün Agios Georgios adıyla biliniyor. Pelion Yarımadası'nın doğusunda Thetis'e ve elli Nereus kızına tapınılıyordu.

Euripides (MÖ y.484-406): Atina'nın yetiştirdiği üç büyük tragedya şairi arasında en fazla eseri günümüze ulaşan sanatçı olarak özel bir yeri vardır. Bu özelliği şenliklerde Aiskhylos ve Sophokles kadar birincilik ödülü kazanmamış olsa da halk arasında daha çok beğenilen bir şair olmasına bağlanır. Euripides'in oyun kahramanları insana özgü zayıflık ve kusurları taşırlar, yaşadıkları tragedyaalar da bu kusurları ile vâzgeçemedikleri tutkularından kaynaklanır. Euripides çağdaş tiyatroya en yakın eserler veren klasik ozan veya modern ozanların ilki sayılabilir. Büyük bir ihtimalle Peloponnesos Savaşı'nın başlarında, MÖ 427-425 yıllarında yazılan Andromakhe tragedyası iki farklı efsaneden, Akhilleus'un oğlu Neoptolemos ile Hermione miti ve Andromakhe mitinden esinlenmiştir. Euripides iki miti özgürce birleştirerek bazı yeni ayrıntılar eklemiş, Atina'nın ahlak anlayışını yüceltirken Sparta'nın acımasızlığını yermiş ve birçok eserinde dile getirdiği savaş karşıtlığını bu eserde bir kez daha sergilemiştir.

Ari Çokona (1957): İstanbul'un Fener semtinde doğdu. İTÜ'den kimya yüksek mühendisi olarak mezun olduktan sonra bir süre boya sanayiinde çalıştı. Halen özel bir lisede kimya öğretmenidir. Antik ve çağdaş Yunancadan Türkçeye edebiyat, tarih ve felsefe çevirileri yapmaktadır. Platon, Aristoteles, Euripides, Sophokles, Ksenophon ve Kritovulos'tan yaptığı pek çok çeviri Hasan Âli Yücel Klasikler Dizisi'nde yayımlanan Ari Çokona'nın İstanbul ve Anadolu Rumlarının tarih, kültür ve edebiyatına ilişkin telif eserleri, Türkiye ve Yunanistan'da çeşitli edebiyat dergilerinde yayımlanmış birçok makale, şiir ve öyküsü vardır.

9 786052 957875

12 TL